

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2018

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

UDC (უაკ) 34(051.2)

ს-216

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., თსუ)

სარედაქციო კოლეგია:

ლევან ალექსიძე (პროფ., თსუ)

გიორგი დავითაშვილი (პროფ., თსუ)

ავთანდილ დემეტრაშვილი (პროფ., თსუ)

ბესარიონ ზოიძე (პროფ., თსუ)

თევდორე ნინიძე (პროფ., თსუ)

ნუგზარ სურგულაძე (პროფ., თსუ)

პაატა ტურავა (პროფ., თსუ)

ლადო ქანტურია (პროფ., თსუ)

ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)

ლელა ჯანაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)

გიორგი ხუბუა (პროფ., თსუ)

ლაშა ბრეგვაძე (თ. წერეთლის სახ. სახელმწიფოსა და

სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი)

გუნთერ ტოიბნერი (პროფ.,

ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)

ბერნდ შუნემანი (პროფ.,

მიუნხენის უნივერსიტეტი)

იან ლიდერი (პროფ.,

ფრაიბურგის უნივერსიტეტი)

ხესე ანტონიო სეოანე (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

კარმენ გარსიმარტინი (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

არტაკ მკრტიჩიანი (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

*გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით*

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა, 2019

ISSN 1987-7668

გაუფრთხილებლობის ევოლუცია დანაშაულის კლასიკური მოძღვრებიდან თანამედროვე სისტემამდე (დოგმატურ-სისტემური ანალიზი)

სტატიამი განხილულია გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის განვითარების თავისებურებანი დოგმატურ-სისტემური ანალიზის თვალსაზრისით, რა დროსაც ნაჩვენებია გაუფრთხილებლობის ბუნება და მისი ადგილი დანაშაულის კლასიკურ, ნეოკლასიკურ და ფინალურ მოძღვრებებში. ნაშრომში სწორედ ამ გადასახედიდან არის წარმოდგენილი გაუფრთხილებლობის საკითხთა მთელი სპექტრი, მისი განვითარების ტენდენციების გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ევოლუცია, დანაშაულის კლასიკური, ნეოკლასიკური და ფინალური მოძღვრებები, ბრალის ფსიქოლოგიური, ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული და წმინდა ნორმატიული თეორიები.

1. შესავალი

წინამდებარე ნაშრომი ეძღვნება დანაშაულის სისტემის განვითარების ისტორიას, კერძოდ, გაუფრთხილებლობის დოგმატურ-სისტემურ ანალიზს დანაშაულის სისტემაში, სადაც ყურადღებას იმსახურებს გაუფრთხილებლობის შესახებ ჩამოყალიბებული შეხედულებები. ყოველივე ეს მეცნიერულად დასაბუთებულ, თუმცა ზოგჯერ სადავო არგუმენტაციას ემყარება. უნდა ითქვას, რომ სწორედ გაუფრთხილებლობის პრობლემატიკა გახდა დანაშაულის ერთი სისტემის მეორეთი ჩანაცვლების საფუძველი და დანაშაულის ერთიანი სისტემის ჩამოყალიბების პროცესში „აქილევსის ქუსლი“. ამიტომ სისხლის სამართლის სფეროს მკვლევარებს მიზნად აქვთ დასახული გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ბუნების დადგენით, განსაზღვრონ მისი ადგილი დანაშაულის ერთიან სისტემაში.

გაუფრთხილებლობის პრობლემატიკა კომპლექსურ ხასიათს ატარებს, რა დროსაც აუცილებელია სხვადასხვა მოძღვრების, მათ შორის, ფილოსოფიური სწავლების მოშველიება. ამ მხრივ, გამოირჩევა კანტიანური იდეალისტური ფილოსოფიური სწავლება,¹ ასევე ჰეგელის შეხედულებები² და ნეოკანტიანური მოძღვრებები.

* სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორი.

¹ იხ. Vormbaum T., Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte, Auflage 3, 2013, 47. ამ გავლენებზე ამელუნგი წერდა, რომ გერმანულ მოძღვრებას და სისხლის სამართლის დოგმატიკას სოციალურ-სპირიტუალისტური ხასიათი გააჩნია. იხ. Amelung K., Rechtsgüterschutz und Schutz der Gesellschaft, 1972, 32.

² კუტალია ლ-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 222.

ვინაიდან, აღნიშნული თემატიკა საკითხების საკმაოდ ფართო სპექტრს გულისხმობს და შეუძლებელია ერთბაშად ერთ სტატიაში მისი ამონაწერვა, ამიტომ ნაშრომში ამჯერად წარმოდგენილია გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის განვითარების თავისებურებანი **ტრადიციული სისტემიდან** მოყოლებული **თანამედროვე სისტემების** ჩათვლით.

სისხლისსამართლებრივმა გაუფრთხილებლობამ დანაშაულის ცნების განვითარების შემდეგი საფეხურები განვლო, ესენია: კლასიკური, ნეოკლასიკური, ფინალური³ და ნეოფინალური (თანამედროვე) სისტემები, სადაც სისხლისსამართლებრივი გაუფრთხილებლობა ფსიქოლოგიური და ნორმატიული მოძღვრებების მიხედვით წარმოჩინდება ბრალის სახედ, შესაბამისად, ბრალის ფორმად, ხოლო სხვა დანარჩენ სისტემებში, გაუფრთხილებლობა, როგორც დასჯადი ქმედების განსაკუთრებულ ტიპი, იყენებს შეფასების **ორმაგ მასშტაბს**. (გაბატონებული შეხედულება).⁴

2. გაუფრთხილებლობის გაგება ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის მიხედვით დანაშაულის კლასიკურ⁵ მოძღვრებაში

დანაშაულის ზოგადი სისტემა სისხლის სამართლის დოგმატიკის ბირთვს და საფუძველს წარმოადგენს, სადაც ყალიბდება დანაშაულის ცნების ზოგადი მოდელი, ე. წ. კატეგორიების დამაფუძნებელი ფართო ცნებები,⁶ ხოლო ამ ცნებების ჩამოყალიბების პროცესი ხანგრძლივ პერიოდს ითვლის და მათი განვითარება ფილოსოფიური აზროვნების გავლენით არის განპირობებული. სწორედ, ფილოსოფიური სწავლებები დაედო საფუძვლად დანაშაულის შესახებ მოძღვრებების ჩამოყალიბებას, რომელთა შორის უპირველეს განხილვის საგანს **კლასიკური მოძღვრება** წარმოადგენს. კლასიკური სკოლის ფუძემდებლად ანსელმ ფოიერბახი მიიჩნევა, რომლის სისხლისსამართლებრივი მოძღვრების სათავეები კანტის სამართლებრივ შეხედულებებს ეფუძნება.⁷ ფოიერბახი დასჯადობის პირობებად თვლიდა: გონებას – კანონის შემეცნებისათვის, მსჯელობის უნარს – კანონის შესაბამისად მოქმედებისათვის და ნებისყოფის მიმართულებას – სამართალდარღვევისადმი. იგი ცდილობდა აღნიშნული პირობები თანაბრად გამოეყენებინა როგორც განზრახვის, ასევე გაუფრთხილებლობის დასაბუთების დროს.⁸ ასეთი კონცეფციით ფოიერბახმა გაუფრთხილებლობა ააგო განზრახვის ცნებაზე

³ Jescheck H-H., Weigend T., Lehrbuch des Srafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 199.

⁴ Jescheck H-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 114.

⁵ კლასიკური სისტემის პერიოდს მეცნიერული პოზიტივიზმის ეპოქად მოიხსენიებენ. იხ. Jescheck H-H., Strafrecht im Dienste der Gemeinschaft, Ausgewählte Beitragäge, Berlin, 1980, 162; Jescheck H-H., Weigend T., Lehrbuch des Srafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 203.

⁶ Leipziger kommentar, Band I, Auflage 12, 707.

⁷ თუმცა ეს აზრი ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, თითქოს, ფოიერბახი კანტის მოძღვრების ბრმა მიმდევარი იყო, არამედ მთელ რიგ საკითხებში მათი აზრები ერთმანეთს არ ემთხვეოდა. იხ. Vormbaum T., Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte, Auflage 3, 2013, 42, ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, თბ., 1957, 112.

⁸ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, თბ., 1957, 105.

და ამით „განზრახვი გაუფრთხილებლობის“ უცნაური კონსტრუქცია შექმნა.⁹ იგი გაუფრთხილებლობას (განზრახვას) ვალდებულების დარღვევას უკავშირებდა, თუმცა წინდახედულობის ვალდებულების უყურადღებობით დარღვევა შეუძლებლად მიაჩნდა.¹⁰

დანაშაულის სამწვეროვან დაყოფას საფუძველი დაუდო ლისტისა და ბელინგის სისტემამ, რომლის მიხედვით დანაშაული გაიგებოდა, როგორც მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება (ან დელიქტი)¹¹. ლისტი¹² გაუფრთხილებლობას ბრალთან აიგივებდა და მიუთითებდა იმაზე, რომ განზრახვისგან განსხვავებით გაუფრთხილებლობა თავისთავად უკვე ბრალი იყო. მისი შეხედულებით, ერთადერთი, რაც ბრალს მის სახებთან აკავშირებდა, იყო სისხლისსამართლებრივად დასჯადი ფუნქცია. ლისტმა ბრალი სუბიექტურ-ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით წარმოადგინა. იგი ბრალს განმარტავდა, როგორც დამნაშავის სუბიექტურ კავშირს შედეგთან, რომელიც სამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან იყო დაკავშირებული. ლისტი ბრალის ცნებას მხოლოდ განზრახვით და გაუფრთხილებლობით ამონურავდა. მაშასადამე, ლისტმა თავისი შეხედულებით ისეთი თეორია დააფუძნა, რომელიც დღეისათვის „**ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის**“ სახელით არის ცნობილი. ვინაიდან ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია საკმარისი არ აღმოჩნდა გაუფრთხილებლობის საკითხის გადასაჭრელად, ამიტომ ლისტი შეეცადა შედეგის გათვალისწინებულობა, როგორც პოტენციური ფსიქიკური კავშირი, ფსიქოლოგიურ ელემენტთან დაკავშირებინა, თუმცა ბრალის ფსიქოლოგიურ მოდელს ვერ შეეთავსა ისეთი აუცილებელი ობიექტური ნიშანი, როგორც არის წინდახედულობა, რაზეც ლისტი თავადაც მიუთითებდა. ამ და სხვა გარემოებების გათვალისწინებით ლისტის ბრალის მოძღვრებამ კრახი განიცადა.¹³

რაც შეეხება ბელინგს, მან ბრალის ცნების შინაარსობრივ-ნორმატიული მომენტებით მოახდინა ცნებითი-სისტემური სითეზი.^{14,15} თავდაპირველად გამოცემულ ნაშრომებში, ისევე როგორც სხვა კლასიკოსები, ბელინგიც ბრალს განიხილავდა, როგორც დამნაშავის ფსიქიკურ დამოკიდებულებას ქმედებასთან, ხოლო გაუფრთხილებლობას (განზრახვას) ბრალის სახედ მიიჩნევდა. განზრახვის და გაუფრთხილებლობის გამიჯვნის კრიტერიუმებად იგი ასახელებდა მართლწინააღმდეგობის შეგნებას და ქმედების შემადგენლობას მიკუთვნებული გარემო-

⁹ იქვე, 108. ფოიერბახი ითვლება გერმანული სისხლის სამართლის მამათავრად. მან სისხლის სამართლის ძირითადი ცნებები გადასინჯა მკაცრად დაცული დოგმატური მეთოდის საფუძველზე და თავისი კონცეფცია ბავარიის 1813 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში გაატარა.

¹⁰ კუტალია ლ-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 133.

¹¹ თუმცა დანაშაულის თანამედროვე მოდელის ჩამოყალიბებას სათავე დაუდეს მე-19 საუკუნის დასაწყისში შტუბელმა, ხოლო მოგვიანებით ლუდენმა. იხ. Jescheck H.-H., Strafrecht im Dienste der Gemeinschaft, Ausgewählte Beiträge, Berlin, 1980, 163.

¹² ბინდინგი აკრიტიკებს ლისტს ქმედების შესახებ მოძღვრების გამო, რადგან მას ქმედება ესმის მხოლოდ ნატურალისტური თვალსაზრისით ე. ი. სხეულებრივი მოძრაობის დონეზე და გარესამყაროში გამონვეულ ცვლილებებზე ორიენტირდება. შესაბამისად, ქმედების ცნებას, როგორც *genus proximum*, თავისი სისტემის საფუძველად იყენებს, ხოლო მართლწინააღმდეგობას და ბრალს როგორც *diferentia specifica* ისე აკავშირებს მასთან.

¹³ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 40, 41-43.

¹⁴ იქვე, 91.

¹⁵ ბელინგის დიდ აღმოჩენად იმას თვლიან, რომ მას დანაშაული ესმოდა, როგორც დანაშაულის შემადგენლობისადმი შესაბამისი ქმედება. იხ. Jescheck H.-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 6.

ებების შესახებ ცოდანს.¹⁶ თუმცა 1910 წელს გამოცემულ სამეცნიერო ნაშრომში „ბრალი და ბრალის საფეხურები“, ბელინგი მიუთითებდა იმაზე, რომ, თუ კი განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ცნებაში იქნებოდა შეტანილი, მაშინ ბუნებრივია, განზრახვა და გაუფრთხილებლობა საერთოდ დაკარგავდა ბრალის ფორმების ან ბრალის სახეების მნიშვნელობას. ამიტომ ბელინგი განზრახვასა და გაუფრთხილებლობას უფრო ბრალის საფეხურებად მიიჩნევდა, გამომდინარე იქედან, რომ, თუ კანონმდებელმა განზრახ დანაშაული უფრო მკაცრად დასაჯა, ვიდრე გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, მაშინ შეიძლება მათი ბრალთან დაკავშირება საფეხურებრივად.¹⁷

ადოლფ მერკელი გაუფრთხილებლობას (განზრახვას) ბრალის სახედ არ მიიჩნევდა, არამედ იგი მასში მხოლოდ დელიქტის ჩადენის შერაცხვის შესაძლებლობას ხედავდა. მან გაუფრთხილებლობა ზოგადი ნების ინტენსიური განსაკუთრებული დელიქტის ფორმით გადმოსცა და იგი მოვალეობის სანინაალმდეგო ნების განსაზღვრების გვარეობით ცნებაში გააერთიანა. მერკელი მიხვდა, რომ წინდახედულობის ნორმის დარღვევა, როგორც ობიექტური ნიშანი, მხოლოდ გაუფრთხილებლობისთვის არის დამახასიათებელი, ხოლო იგი განზრახვისათვის უცხოა. ამიტომ ამ ორი ცნების გათანაბრება ლოგიკურად შეუძლებელია. მერკელთან ბრალის ცნების ნაცვლად გამოჩნდა შერაცხვის კატეგორია, რომელიც დაუპირისპირა პოსტპეგელიანური დოგმატიკით აღიარებულ ქმედების შერაცხვის კატეგორიას.¹⁸ ამდენად, მერკელის შეფასებებში გამოიკვეთა ერთგვარი ცდა იმისა, რომ განზრახვისგან განსხვავებით, გაუფრთხილებლობითი ბრალი ფსიქოლოგიური მომენტებისგან მოწყვეტით დაესაბუთებინა.¹⁹

გაუფრთხილებლობას ბრალის სახედ ასევე არ აღიარებდა შტუბელი და მას ბრალის სახედ მხოლოდ განზრახვა მიაჩნდა. იგი არაცნობიერ გაუფრთხილებლობაში ცდილობდა ცნობიერი ბრალის მომენტების აღმოჩენას. მისი აზრით, ადამიანს ბრალად ერაცხება არა გარკვეული შედეგის გამოწვევა, მაგალითად, სიკვდილი, ჯანმრთელობის დაზიანება და სხვ., არამედ ჯერ კიდევ მანამდე გამოვლენილი საშიში ქმედება, მაგალითად, სიმთვრალე. თუმცა ამ შეხედულების კრიტიკისათვის მიუთითებენ იმაზე, რომ გაუცნობიერებელ გაუფრთხილებლობაში ცნობიერის აღმოჩენის ნაცვლად, ამ შეხედულებამ საფუძველი დაუდო ახალი შემადგენლობების შექმნას.²⁰

შოპენჰაუერისა და ჰარტმანის მეტაფიზიკურ ფილოსოფიაზე დაყრდნობით, სადაც აღიარებულია ე. წ. **არაცნობიერი ნებელობის** არსებობა, ბინდინგი ცდილობდა გაუფრთხილებ-

¹⁶ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 94.

¹⁷ Beling E., Unschuld, Schuld und Schuldstufen, 1910, 30.

¹⁸ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 45-47.

¹⁹ მერკელს თინათინ წერეთელი ბრალის ნორმატიული თეორიის წარმომადგენლად მიიჩნევს. იხ. წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 31.

²⁰ იხ. ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 132-133. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ თანამედროვე გერმანულ სისხლის სამართლის კოდექსში ასეთი ცალკე აღებული დამოუკიდებელი შემადგენლობა უკვე არსებობს გსსკ-ის 316-ე პარაგრაფის სახით „ტრანსპორტის მართვა მთვრალ მდგომარეობაში“. აღნიშნული ქმედების დასჯადობა არ არის დამოკიდებული რაიმე შედეგის გამოწვევაზე.

ლობის საკითხის, კერძოდ, გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის დასაბუთებას ბრალის ერთიან სისტემაში. იგი მიუთითებდა იმაზე, რომ ნებელობის საგნად შესაძლებელია ისეთი რამ გახდეს, რაც ადამიანს ჯერ კიდევ არა აქვს წარმოდგენილი. ამის დასამტკიცებლად მას დასახელებული აქვს ისეთი ცდისეული შემთხვევები, სადაც სპეციალისტს, მაგალითად, ფიზიკოს სურს გაიგოს მისი კვლევის შედეგები. შესაბამისად, ბინდინგს დასაშვებად მიაჩნდა „არაცნობიერი ნებელობა“, რომელსაც წარმოდგენა არ უკავშირდება და ამით ცდილობდა გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის საკითხის გადაჭრას. აღნიშნული შეხედულება გაკრიტიკებულია იმ საფუძვლით, რომ ფსიქოლოგია, როგორც მეცნიერება, „არაცნობიერ ნებელობას“ არ აღიარებს.²¹ აქედან გამომდინარე, ბინდინგი, რომელიც ტრადიციულ გზას ადგა და გაუფრთხილებლობა (განზრახვა) ბრალის სახედ მიაჩნდა²², წარუმატებელი აღმოჩნდა გაუფრთხილებლობის, კერძოდ, დაუდევრობის ფსიქოლოგიური თეორიით დასაბუთების ცდაში.

კლასიკურ მოძღვრებაში ჩამოყალიბებული ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის გარშემო გამოთქმული შეხედულებები ბრალის პრობლემას ძირითადად ნებელობის მომენტიტ ხსნიან და სწორედ ამ ფსიქოლოგიურ ნიშანზე დაყრდნობით ცდილობენ გაუფრთხილებლობის (განზრახვის) ბრალის ერთიან ცნებაში მოქცევას, თუმცა, როგორც უკვე აღინიშნა, გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის დასაბუთება ე. წ. არაცნობიერი ნებელობის მომენტიტ ეწინააღმდეგება ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის საფუძველს, რადგან ასეთ ნიშანს თავად ფსიქოლოგიის მეცნიერება არ იცნობს.²³

ამდენად, ბრალის ფსიქოლოგიური ცნების პრობლემა არა განზრახვაში, არამედ გაუფრთხილებლობაში იდო, რომელიც ტრადიციული საბუნებისმეტყველო მეცნიერების მიხედვით, შედეგის სუბიექტური შერაცხვის დროს განზრახვის გვერდით უნდოდათ დაეყენებინათ. ეს გადაუნყვეტელ პრობლემად დარჩა, რადგან გაუფრთხილებლობის დროს სწორედ შედეგის გამონვევის ნებელობა არ არის სახეზე და ასევე შედეგის გამონვევის შესაძლებლობის შესახებ წარმოდგენას მხოლოდ გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობის დროს აქვს ადგილი, ხოლო გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობა გვერდზე რჩება.²⁴

სიტუაციის გამოსწორებას ფსიქოლოგიური თეორიის მიმდევარი რადბრუხი შეეცადა იმით, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ფსიქიკური ფაქტებისაგან შეზღუდა და ანტისოციალურ შეგნებაზე²⁵, როგორც ერთ-ერთ ნიშანზე, გაამახვილა ყურადღება, რითაც ფსიქოლოგიურ ვარიაციებს ვერ დააღწია თავი.²⁶ ამასთან რადბრუხი არაცნობიერ გაუფრთხილებლობას ობიექტური შერაცხვის ნაშთად განიხილავდა.²⁷

²¹ იხ. ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 119-120.

²² Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 32, 35.

²³ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 120-121.

²⁴ Jescheck H.-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 115.

²⁵ Jakobs G., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Part 2, 1991, 470; Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 69-70.

²⁶ იხ. Jakobs G., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Part 2, 1991, 471.

²⁷ იხ. ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 134. ობიექტურ შერაცხვაში, რაზეც რადბრუხი მიუთითებდა, არ იგულისხმება თანამედროვე გაგებით ობიექტური შერაცხვის კატეგორია, რომელიც ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე დგინდება.

ფსიქოლოგიური თეორიის მხარდამჭერად ასევე ითვლება *ედუარდ კოლრაუმი*. ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ კოლრაუმი ბრალს უკვე როგორც შეფასებას ისე წამოადგენდა, თუმცა გადამწყვეტ მომენტად ბრალის დასაბუთებაში იგი ფსიქოლოგიურ ელემენტებს მიიჩნევდა. კოლრაუმი არ ღალატობდა ტრადიციულ გაგებას და გაუფრთხილებლობას (განზრახვას) ბრალის სახედ განიხილავდა. თუმცა იგი ყოველთვის სვამდა საკითხს იმის შესახებ, თუ რამდენად და როგორ შეესაბამება გაუფრთხილებლობის ტრადიციული დასჯადობა ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს. იგი მიუთითებდა იმაზე, რომ გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობა ყოველგვარი ბრალის მიღმა იმყოფება, რადგან ბრალის შესახებ წარმოდგენა აკლია. ის, რომ დამნაშავეს შედეგის გათვალისწინება შეეძლო და ვალდებულიც იყო გაეთვალისწინებინა იგი, ეს მას ბრალეულ ხასიათს ვერ შეუნარჩუნებს, რადგან ბრალეულობის ერთადერთი მომენტი არის ზოგადი შეცნობადობა იმისა, რომ სხვის სამართლებრივ სიკეთეს საფრთხე ექმნება. მაგრამ ეს შეიძლება მაქსიმუმ შედეგით კვალიფიცირებულ დელიქტებს ამართლებდეს და არა ბრალის ფორმის კონსტრუქციას.²⁸ მისი აზრით, გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობა თუ ბრალის ფორმად (სახედ) მიიჩნევა, მაშინ უარყოფილ უნდა იქნეს დებულება, რომლის მიხედვით, ბრალი არის ფსიქიკური დამოკიდებულება შედეგთან, ან კიდევ უარი უნდა ითქვას გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის ბრალის ფორმად აღიარებაზე და იგი სხვანაირად უნდა დასაბუთდეს.²⁹ გაუცნობიერებულ გაუფრთხილებლობას იგი ხსნიდა, როგორც საფრთხის აკრძალვის ბრალეულ დარღვევად, რასაც ყოველი გაუფრთხილებლობის ნორმა შეიცავს. თუ ბრალი შედეგთან კონკრეტული ფსიქიკური კავშირის მნიშვნელობით განიმარტება, მაშინ ეს შეეხება მხოლოდ განზრახვას.³⁰ კოლრაუმის შეხედულება ერთგვარი ცდა იყო იმისა, რომ ბრალი ნაწილობრივ მაინც გაეთავისუფლებინა ფსიქიკური მომენტებისგან. შეიძლება ითქვას, რომ ამ მხრივ მან ერთი ნაბიჯი გადადგა ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიური გაგებიდან ბრალის ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული გაგებისკენ.

ქართულ სისხლის სამართალში ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას, რომელიც საბჭოთა სისხლისსამართლებრივი დოქტრინის გადმონაშთად მიიჩნევა,³¹ მე-20 საუკუნის ბოლომდე არ დაუკარგავს თავისი აქტუალობა. ეს კარგად ჩანს მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში გამოცემულ ზოგიერთ ქართულ სისხლის სამართლის სახელმძღვანელოში, სადაც ბრალი განმარტებულია, როგორც *დამნაშავეს ფსიქიკური დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილი ქმედებისადმი*³². ბრალი დანაშაულის დამოუკიდებელი ნიშნი კი არ იყო, არამედ მოტივთან და მიზანთან ერთად, იგი დანაშაულის სუბიექტურ მხარეს მიეკუთვნებოდა.³³ რაც შეეხება გაუფრთხილებლობას, იგი ბრალის ფორმად მიიჩნეოდა, ხოლო თვითიმედოვნება და დაუდევრობა ბრალის

²⁸ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 71-73.

²⁹ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 134.

³⁰ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 73.

³¹ კუტალია ლ-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 232.

³² მე-20 საუკუნის მინურულს საქართველოში გამოცემულ სისხლის სამართლის ნაშრომებში ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას ჯერ კიდევ ჰყავდა მიმდევრები, თუმცა ისინი საბოლოოდ მაინც ბრალის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორიისკენ იხრებოდნენ. იხ. სურგულაძე ლ., სისხლის სამართალი, დანაშაული, 1997, 55, 183.

³³ იქვე, 178.

სახეებად განიხილებოდა.³⁴ იმისათვის, რომ ფსიქოლოგიური თეორიის მომხრეებს დაუდევრობის დასაბუთება ფსიქოლოგიური თეორიის საფუძველზე მოეხერხებინათ, მიუთითებდნენ იმაზე, რომ დაუდევრობის დროს ადგილი ჰქონდა „ფსიქიკური დამოკიდებულების თავისებურ ფორმას“, რაც გამოიხატებოდა კანონის მოთხოვნათა უგულვებელყოფაში³⁵. ფსიქოლოგიური თეორიის მიმდევრების მცდელობა, დაუდევრობის დროს ფსიქიკური დამოკიდებულების მომენტი დაასაბუთონ, უშედეგო აღმოჩნდა, რადგან სისხლის სამართალს აიტერესებს ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებასა და შედეგს შორის და არა სხვა რაიმე „თავისებური ფორმები“. რაც შეეხება „კანონის მოთხოვნათა უგულვებელყოფას“, ეს უფრო ეთიკის საქმეა. „გარდა ამისა, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია ვერაფრით ვერ გამოხატავს დანაშაულის ჩამდენი პირის სოციალურ-პოლიტიკურ მოტივაციებს, საზოგადოებრივი ღირებულებები-სადმი მისი დამოკიდებულების სისტემას“³⁶.

ამდენად, კლასიკური სისტემა მთელი თავისი არსებობის მანძილზე ცდილობდა ბრალის ფორმების ყველა სახე (პირდაპირი, არაპირდაპირი, გაცნობიერებული, გაუცნობიერებელი) ერთ ლოგიკურ მთლიანობაში გაეერთიანებინა, სხვა შემთხვევაში, საფუძველი გამოეცლებოდა ბრალის ერთიანი ცნების ჩამოყალიბების ლოგიკურ დასაყრდენს, ამიტომ კლასიკური სკოლა დიდი ხნის მანძილზე დაკავებული იყო აღნიშნული საკითხების შესწავლითა და გადაჭრით.³⁷ კლასიკური სკოლის მიხედვით ბრალის პრობლემის გადაჭრა პირდაპირ პროპორციული იყო გაუფრთხილებლობასთან დაკავშირებული საკითხების გადანყვებაში და პირიქით, გაუფრთხილებლობის ფენომენის ახსნა ეს იყო „ოქროს გასაღები“ ბრალის გენეზისში გასარკვევად.

კლასიკურ სისტემაში აუცილებელი იყო ბრალის შინაარსის იმგვარად გაგება, რომ განზრახვისა და გაუფრთხილებლობისთვის მოძებნილიყო საერთო გვარეობითი ნიშნები და საერთო საფუძველი. განსაკუთრებით, პრობლემა თავს იჩენდა მაშინ, როდესაც საქმე დაუდევრობას შეეხებოდა. ზემოთ წარმოდგენილი მსჯელობის მიხედვით, გაირკვა, რომ კლასიკურმა სისტემამ ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის მეშვეობით ამ პრობლემის მოგვარებას თავი ვერ გაართვა,³⁸ რის გამოც სისხლის სამართლის მეცნიერებამ უარი თქვა მასზე.³⁹

³⁴ სურგულაძე ლ., სისხლის სამართალი, დანაშაული, 1997, 186.

³⁵ იქვე, 200.

³⁶ ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2015, 340.

³⁷ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 49-50.

³⁸ ტურავა მ., გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემა (ცალკეული ელემენტების ახლებურად განმარტებისათვის ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით), ოთარ გამყრელიძის (80) საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, თბ., 2016, 204.

³⁹ ასეთი დასკვნა არ მიუთითებს იმაზე, რომ კლასიკური სკოლის მიერ ჩამოყალიბებულ დებულებებს სისხლის სამართლის მეცნიერებამ ხელაღებით ზურგი შეაქცია. თანამედროვე სისხლის სამართალი სწორედ იმდროინდელი მეცნიერული აზროვნების საფუძველზე განვითარდა და ტრანსფორმირდა.

3. გაუფრთხილებლობის დასაბუთების ცდა ბრალის ნორმატიული და ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული⁴⁰ თეორიის მიხედვით დანაშაულის ნეოკლასიკურ მოძღვრებაში⁴¹

ფილოსოფიური პოზიტივიზმის გავლენა, რომელმაც სისხლის სამართალში საფუძველი დაუდო ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას, თანდათანობით უკან დაიხია და მის ნაცვლად ნეოკანტიანურმა ფილოსოფიამ მოიკიდა ფეხი, რომელიც კანტის შემეცნების თეორიასთან და ეთიკასთან არის დაკავშირებული⁴². უკვე პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, სისხლის სამართლის მეცნიერები შეეცადნენ ახლებურად დაესაბუთებინათ სისხლის სამართლის ცნებები და კატეგორიები. სწორედ ამ მისწრაფებებს ისახვდა მიზნად ნეოკლასიციზმი⁴³, რომელმაც ძირეულად შეცვალა კლასიკური სისტემა. ამ პერიოდის აზროვნება ძირითადად შემოსაზღვრული იყო ნეოკანტიანური შემეცნების თეორიით (რიკერტი, ლასკი), რა დროსაც მეცნიერება შეფასების საკუთარი ჰუმანიტარული მეთოდებით მიზნებზე და ღირებულებებზე დაჰყავდა. სამართლის მეცნიერება იქცა *კულტურის* და *ნორმის მეცნიერებად* და შესაბამისად, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებასთან აღარ გაიგივდებოდა, არამედ მას სხვა ამოცანები ჰქონდა⁴⁴. ნეოკანტიანიზმი ხაზს უსვამს ადამიანური ურთიერთობების შემეცნებისა და შეფასების ჰუმანიტარულ-მეცნიერული მეთოდების თვითმყოფადობას და დამოუკიდებლობას, ემპირიულად დადგენადი ფაქტობრივი გარემოებების დაკვირვებისა და აღწერის საბუნებისმეტყველო მეცნიერულ მეთოდებთან შედარებით. პოზიტივიზმის გათავისუფლებამ საბუნებისმეტყველო მეთოდებისაგან გზა გაუხსნა ახალ მეთოდებს, რომელიც მიზნიდან განიმარტებოდა და ბერძნული სიტყვის „თელოს“ მიხედვით, „*თელეოლოგიურ მეთოდად*“ ჩამოყალიბდა. სახელმწიფოში არსებული საზოგადოების ცხოვრებისეული ინტერესების დაცვა და თითოეული მოქალაქის პასუხისმგებლობა საკუთარ ქმედებაზე ის ძირითადი ღირებულებაა, რომელსაც სისხლის სამართალი ემსახურება. სწორედ ამ უმთავრესი თვალსაზრისით არის გადმოცემული ბრალის ნორმატიული ცნება⁴⁵.

ნეოკლასიკური სისტემის მიხედვით, დანაშაულის ცნებაში ობიექტური და სუბიექტური ნიშნების წმინდა ფორმალური დაყოფა აღარ ხდებოდა და ყურადღება სისხლისსამართლებრივ მიზნებს და შეფასების იმანენტურ წარმოდგენებს ექცეოდა. დანაშაულის ყველა ნიშანი შინაარსობრივად შეიცვალა, მათ შორის, ბრალის ცნებაც⁴⁶.

ბრალის ნორმატიული თეორია ჩამოყალიბდა დანაშაულის შესახებ კლასიკური მოძღვრების მიერ აღიარებული ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიისაგან გამიჯვნის შედეგად. ეს

⁴⁰ ზოგიერთი მეცნიერი ბრალის დასახელებულ თეორიას ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორიის სახელწოდებითაც მოიხსენიებს. იხ. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოცემა, 2013, 209.

⁴¹ *Jescheck H.-H.*, *Strafrecht im Dienste der Gemeinschaft, Ausgewählte Beitragäge*, Berlin, 1980, 162, 169.

⁴² *Jescheck H.-H.*, *Beiträge zum Strafrecht 1980-1998*, Berlin, 1998, 117.

⁴³ *ვაჩიშვილი ალ.*, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 180.

⁴⁴ *Leipziger kommentar*, Band I, Auflage 12, 718.

⁴⁵ *Jescheck H.-H.*, *Beiträge zum Strafrecht 1980-1998*, Berlin, 1998. 118.

⁴⁶ *Leipziger kommentar*, Band I, Auflage 12, 718.

უკანასკნელი, როგორც უკვე აღინიშნა, ბრალს მხოლოდ შინაგანი მომენტებით ხსნიდა⁴⁷. ბრალის ნორმატიული თეორიის მიხედვით, გაუფრთხილებლობითი ბრალი გაიგებოდა არა, როგორც დამნაშავის მხრიდან შედეგის შესახებ წარმოდგენის ნაკლებობის უარყოფით ფაქტად, არამედ როგორც დამნაშავის უყურადღებობად მის მიერ თავისი წინდახედულობის ნორმის შესრულებისას⁴⁸.

ადამიანის ინტელექტუალურ-სულიერი სტატუსი, რის საფუძველზეც პირს დასჯადი ქმედება უნდა შეერაცხოს, სხვადასხვა ელემენტებისაგან შედგება, რომლებიც ყველა ერთად აღებული მხოლოდ ბრალის შეფასების საგანს წარმოადგენს. მოცემული გარემოებების ნეგატიური შეფასება კი „გასაკიცხაობის“ (ან გაკიცხვის) ტერმინით არის ნოდებული. ისეთი საკითხები, რომლებიც ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის მიერ ღიად იყო დატოვებული, მოცემული მოძღვრების მიხედვით, მარტივად გადაიჭრა. ბრალი გამოირიცხება მაშინაც, როდესაც დამნაშავე განზრახ ან გაუფრთხილებლობით მოქმედებს, რადგან სულით ავადმყოფის ინტელექტუალურ-სულიერი სტატუსი ნეგატიური შეფასების შესაძლებლობას არ უშვებს. გაუფრთხილებლობისას ბრალდება მიმართულია არა „შედეგის შესახებ წარმოდგენის ნაკლებობის“ ნეგატივზე, არამედ დამნაშავის უყურადღებო დამოკიდებულებაზე სამართლისა და სოციალური წესრიგის წინდახედულობის მოთხოვნების მიმართ. ბრალის მატერიალური ცნების ფუნქცია მდგომარეობს იმაში, რომ ისეთი ფაქტორები, რომლებსაც სამართლებრივ სახელმწიფოში საზოგადოებასთან დაკავშირებით დამნაშავის პასუხისმგებლობისთვის აქვს მნიშვნელობა, უნდა გაერთიანდეს და ღირებულებით შეფასებაში მოიყაროს თავი, სადაც საზოგადოების ლეგიტიმური მოთხოვნები დამნაშავის ნებას გამოხატავს.⁴⁹

ნეოკანტიანურმა მიმდინარეობამ ფილოსოფიურად განსწავლული იურისტების რაინჰარდ ფრანკის, რუდოლფ შტამლერის, იამეს გოლდშმიდტის, ალექსანდერ გრაფ ცუ დონას, გუსტავ რადბრუხის და მარქს ერნსტ მაიერის წყალობით გავლენა მოახდინა სისხლის სამართლის მეცნიერებაზე.⁵⁰ დასახელებულმა მეცნიერებმა თავიანთი წვლილი შეიტანეს ბრალის ნორმატიული სწავლების განვითარება-გაუმჯობესების თვალსაზრსით. მაგალითად, ფრანკი მიუთითებდა იმაზე, რომ ბრალის ცნება მოითხოვს მეტს, ვიდრე მხოლოდ ფსიქიკური დამოკიდებულებაა, მაშასადამე, ბრალის ცნების აგებისას მხედველობაში მიიღება შეფასებითი მომენტი, რაც იმას გულისხმობს, რომ ბრალი არის გაკიცხვა.⁵¹ ფრანკმა ხაზი გაუსვა იმ მომენტს, რომ ბრალის ფსიქოლოგიური ცნებით ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების, კერძოდ, (საპატიებელი) უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობის დასაბუთება შეუძლებელი იყო, ამიტომ ბრალი მხოლოდ ფსიქოლოგიური ელემენტებზე არ უნდა დასუღიყო, არამედ აუცილებელი იყო ნორმატიული ელემენტების მოშველიება.⁵² ბრალი აღარ გაიგებოდა, რო-

⁴⁷ ეს საკითხი განხილულია ლისტის სახელმძღვანელოში, იხ. *Liszt F., Lehrbuch des deutschen Strafrechts, Auflage 22, 1919, 150-152.*

⁴⁸ *Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 207.*

⁴⁹ *Jescheck H.-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 118.*

⁵⁰ იქვე.

⁵¹ *ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 155.*

⁵² *Baumann J., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1985, 369.*

გორც ქმედების სუბიექტური ნიშნების გამოვლინება, არამედ როგორც ნების გაკიცხვა, „გასაკიცხაობა“, ⁵³ სადაც განზრახვის და გაუფრთხილებლობის ფსიქოლოგიური გაგება ნორმატიულმა შინაარსმა ჩაანაცვლა. ⁵⁴ ფრანკმა გაუფრთხილებლობა (განზრახვა) ბრალის ელემენტად მიიჩნია და იგი განზრახვისგან შედეგის გამონვევის ნების არარსებობით გამიჯნა ⁵⁵.

მაშასადამე, ფრანკი ბრალს აკრძალული ქმედების გაკიცხვაში ხედავდა. მისი აზრით, გაუფრთხილებლობა განიმარტება, როგორც დამნაშავის მიერ შეგნებულად დაშვებული მოსალოდნელი შედეგის თავიდან აცილებისათვის წინდახედულობის ნაკლებობა. ⁵⁶ მაგრამ კონკრეტულად როგორ უნდა განისაზღვროს მოთხოვნილი წინდახედულობის ნაკლებობა, რითაც ცალკეულ შემთხვევებში სისხლისსამართლებრივი ბრალი გამოირიცხება, ფრანკთან ვერ იქნა ნაპოვნი ⁵⁷.

ფრანკი ითვლება ბრალის მოდიფიცირებული კლასიკური მოძღვრების ფუძემდებლად, რომელმაც ბრალში განსხვავებულ ელემენტებს მოუყარა თავი ⁵⁸. მაშასადამე, ფრანკმა ბრალი წმინდა ნორმატიული თვალსაზრისით კი არ წარმოადგინა, არამედ კომპლექსურად, ფსიქიკური და ნორმატიული ელემენტების ერთობით ⁵⁹. ამდენად, ფრანკი ბრალის წმინდა ნორმატიული თეორიის დამფუძნებლად არ მიიჩნევა, მიუხედავად იმისა, რომ იგი მეცნიერულ დებატებში „გაკიცხვის“ ელემენტს ასახელებდა. თუმცა ეს იყო მხოლოდ ერთი ეტაპი ამ დიდი გადატრიალების პროცესში, რომლის ფესვები სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ისედაც იდო ⁶⁰. ფრანკის სწავლების გამგრძელებლად ითვლებიან ნორმატიული მოძღვრების მიმდევრები რობერტ ჰიპელი და ედმუნდ მეცგერი ⁶¹.

თანამედროვე მოძღვრებისკენ შემობრუნება შეიმჩნევა რობერტ ჰიპელის შრომაში. მან გაუფრთხილებლობა, როგორც მოვალეობის დარღვევის გაუთვალისწინებლობა, ისე შეაფასა და გაუფრთხილებლობას **ორმაგი მასშტაბი** განუსაზღვრა, ⁶² რამაც მოგვიანებით გადამწყვეტი როლი ითამაშა გაუფრთხილებლობის ცნების განვითარებაში.

ჰიპელი ბრალს მიაკუთვნებდა შერაცხვაუნარიანობას, როგორც ბრალის საფუძველს, ხოლო გაუფრთხილებლობას (განზრახვას), როგორც მის სახეს, ფორმას ან საფეხურს, ხოლო ბრალის წინაპირობად მიიჩნევა ობიექტურ მართლწინააღმდეგობას. იგი მიუთითებდა

⁵³ ეს ტერმინი ცნობილი გახდა ფრანკის მიერ და შეიძლება ითქვას ერთგვარ ტერმინოლოგიურ ტრენდად იქცა. მან, როგორც კატალიზატორმა, გავლენა მოახდინა შემდგომში ბრალის განვითარების პროცესზე. იხ. *Achenbach H.*, *Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre*, 1974, 104; *Jescheck H-H.*, *Strafrecht im Dienste der Gemeinschaft, Ausgewählte Beiträge*, Berlin, 1980, 172.

⁵⁴ *Jescheck H-H.*, *Beiträge zum Strafrecht 1980-1998*, Berlin, 1998, 9.

⁵⁵ *Baumann J.*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 1985, 368.

⁵⁶ *Frank R.*, *Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich, Auflage 18*, 1931, 194.

⁵⁷ *Jescheck H-H.*, *Beiträge zum Strafrecht 1980-1998*, Berlin, 1998, 119.

⁵⁸ *Achenbach H.*, *Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre*, 1974, 103.

⁵⁹ *Turawa M.*, *Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien*, Berlin, 1997, 64, შეად. *ნერეთელი თ.*, ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 31.

⁶⁰ იხ. *Achenbach H.*, *Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre*, 1974, 57.

⁶¹ იხ. იქვე, 163.

⁶² *Hippel R.*, *Deutsches Strafrecht, Band II*, 1930, 361.

იმაზე, რომ გაუფრთხილებლობა (განზრახვა) თავის მნიშვნელობას მოიპოვებს არა მარტო დელიქტის შემადგენლობასთან ურთიერთობის შედეგად, არამედ იგი გამოიმუშავებს ისეთ თვისებას, როგორც არის სამართლებრივად აკრძალული ქმედება. ამ მოძღვრებაში ჰიპოთეზაა ბრალის ნორმატიული შეხედულების უპირატესობას ბრალის ფსიქოლოგიური შეხედულების წინააღმდეგ (განზრახვი მართლსაწინააღმდეგო და გაუფრთხილებლობითი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება)⁶³.

ედმუნდ მეცგერისთვის ბრალი არის კომპლექსური ცნება. იგი, უპირველეს ყოვლისა, არის განსაზღვრული „ბრალის გარემოებები“. ამასთან, ბრალი არის „ბრალის გარემოებების შეფასება“. მაშასადამე, მეცგერმა ბრალის ცნებაში ფაქტობრივი გარემოებები და შეფასების კომპონენტი გააერთიანა. ამდენად, მეცგერმა ბრალის ცნებაში ობიექტური მომენტები აღიარა⁶⁴. ამასთან, მან ბრალში შერაცხვაუნარიანობის გვერდით დააყენა დამნაშავის განსაზღვრული ფსიქიკური კავშირი მის ქმედებასთან, გამოხატული განზრახვასა და გაუფრთხილებლობაში, რომლებსაც იგი ბრალის ფორმებად მოიხსენიებდა. გაუფრთხილებლობის ნაწილში იგი მიუთითებდა იმაზე, რომ დამნაშავეს დარღვეული მოვალეობა უნდა ჰქონდეს შეცნობილი, რომელიც შედეგის დადგომამდეა სახეზე⁶⁵. მეცგერმა ასევე გაამახვილა ყურადღება გაუფრთხილებლობის ორმაგ მასშტაბზე⁶⁶. წინდახედულობის მოვალეობას იგი ობიექტურად განსაზღვრავდა, ხოლო დამნაშავის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს სუბიექტური თვალსაზრისით ხსნიდა. ასე, რომ დაშვებულ შეცდომებს, ცოდნისა და გამოცდილების ნაკლებობას, შესაძლებელია, გაუფრთხილებლობის გამორიცხვა მოჰყოლოდა. მაგრამ საბოლოოდ, მეცნიერი გაუფრთხილებლობას მაინც ბრალის შინაარსის შემადგენელ ნაწილად აფასებდა⁶⁷.

ბრალის ნორმატიულ ელემენტებზე წარმოდგენას საკუთარი მოსაზრება მიუძღვნა გოლდშმიდტი⁶⁸. მან დუალისტურად წარმოადგინა ბრალის კონსტრუქცია. იგი თვლიდა, რომ ბრალში ნორმატიულ ელემენტს გაუფრთხილებლობის (განზრახვის) გვერდით დამოუკიდებელი ადგილი უჭირავს⁶⁹. მისი აზრით განზრახვა წმინდა ფსიქოლოგიური ურთიერთობაა, ხოლო განზრახვის დროს ნორმატიულ ნიშანს შედეგის დაშვება წარმოადგენს. გაცნობიერებულ გაუფრთხილებლობის დელიქტს გოლდშმიდტი განზრახვის მსგავსად აგებდა, სადაც იგი

⁶³ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 164.

⁶⁴ იქვე, 165-166. მეცგერმა ასევე განავითარა ბრალის ფუნქციონალური ცნება. იგი მიუთითებდა იმაზე, რომ სისხლისსამართლებრივი ბრალი სასჯელის არსზეა დამოკიდებული. შესაბამისად, უნდა განისაზღვროს, კანონმდებელს სასჯელით რომელი მიზნის მიღწევა უნდა. ამიტომ მისი აზრით, ბრალი გამოიყვანება სასჯელის მიზნიდან დედუქციის შედეგად. დღეისათვის ბრალის ფუნქციონალურ გაგებას როქსინი და იაკობსი ავითარებს. იხ. Walter T., Der Kern des Strafrechts, Tübingen, 2016, 113.

⁶⁵ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 168.

⁶⁶ Mezger E., Strafrecht, Auflage 2, 1932, 359.

⁶⁷ Jescheck H.-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 119, Jakobs G., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Part 2, 1991, 473-474.

⁶⁸ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 113.

⁶⁹ გოლდშმიდტი განავითარა საკუთარი სამართლებრივ-თეორიული მოძღვრება ე. წ. „მოვალეობის ნორმათა თეორია“, რომლის მიხედვით, სამართლებრივი ნორმების გვერდით, რომლის დროსაც პირს მოეთხოვება გარეგნულად გამოხატული ქცევა, მოიაზრება ისეთი ნორმები, რომელიც თითოეულის შინაგან ქცევას ისე წარმათავს, რომ გარეგნულად გამოხატული ქცევა მართლწესრიგთან იყოს შესაბამისი.

მოვალეობის ნორმას შედეგის შესახებ წარმოდგენასთან აკავშირებდა. განზრახვისგან მას განასხვავებდა ქმედების ფსიქიკური ნაწილი, თუმცა რა იგულისხმებოდა მასში, ამის შესახებ გოლდშმიდტი არაფერს ამბობდა. არსებითად რთული აგებულებით გამოირჩეოდა მისეული შეხედულება გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის შესახებ. ამის მიზეზი კი ის გახლდათ, რომ გოლდშმიდტს იგი ბრალის ფორმად მიაჩნდა, სადაც უშუალო ფსიქიკური კავშირი შედეგთან ვერ დასტურდებოდა. იგი შედეგის შესახებ სავალდებულო წარმოდგენას, როგორც შედეგთან კვაზიფსიქოლოგიურ ურთიერთობას, ისე აფასებდა.⁷⁰ გოლდშმიდტი წერდა, რომ თუ სავალდებულო ნორმის დარღვევას გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობის (ასევე განზრახვის) დროს საწინააღმდეგო მოტივაციის უარყოფაში აქვს ადგილი (შედეგის შესახებ არსებული წარმოდგენა), გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის დროს (შედეგის შესახებ პოტენციური წარმოდგენა) იგი თვითმოტივაციისას მოტივაციის უარყოფაში ვლინდება. გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობა მოთხოვნილი თვითმოტივაციის დარღვევის ნიშანთან ერთად წინდახედულობის მოვალეობის დარღვევის მოთხოვნაში არსებული მოვალეობის დარღვევასაც მოიცავს. მაშასადამე, გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის ბრალი ნორმატიულ ელემენტს ორჯერ მოიცავს. გოლდშმიდტმა მოგვიანებით ახლებურად წარმოადგინა გაუფრთხილებლობითი ბრალის მნიშვნელობა. კერძოდ, 1930 წელს ფრანკისადმი მიძღვნილ ნაშრომში ბრალის ნორმატიული ნიშანი ახსნა, როგორც ფსიქიკური გაგებით ქმედების შემადგენლობასთან ნორმატიული კავშირი.⁷¹

ნეოკანტიანური გავლენის შედეგად გრაფ ცუ დონამ თავისი აკადემიური საქმიანობის პირველ წლებში განავითარა ბრალის ეთიკური ცნება. რითაც მან ზურგი შეაქცია ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას. იგი მიიჩნევდა, რომ დასჯადობისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა მოტივს⁷². აქედან გამომდინარე, ნება, რომელიც უარყოფით მოტივს გამოიმუშავებს მოვალეობის საწინააღმდეგო ხასიათს იძენს. ამის მიხედვით, ბრალი არის სწორედ მოვალეობის საწინააღმდეგო ნებელობითი საქმიანობა, ხოლო მოვალეობის საწინააღმდეგო ნება არ არის სუბიექტური დამოკიდებულება შედეგთან. თუმცა დონას მიაჩნდა, რომ ბრალი მხოლოდ ამ ნორმატიული მომენტებით არ ამოიწურებოდა, არამედ ბრალს ორი ფაქტორი განსაზღვრავდა, ერთი, ფსიქოლოგიური, ხოლო სხვა დანარჩენი ეთიკურ საწყისებთან იყო დაკავშირებული. დონა გაუფრთხილებლობას ხსნიდა, როგორც წინდახედულობისა და ყურადღების ზოგადი მოვალეობის დარღვევის ყველა შემთხვევას, თუ ამ მოვალეობის შეცნობა ყველასთვის იყო გასაგები (შესაძლებელი). დონას ფსიქოლოგიურ მომენტებს მაინც ვერ შორდებოდა, რასაც მოწმობს ის ფაქტი, რომ იგი დამნაშავეს და ქმედებას შორის ურთიერთობას ფსიქიკური მომენტებით ხსნიდა, რაშიც დონა გაუფრთხილებლობას (განზრახვას) ათავსებდა. იგი არ

⁷⁰ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 114-115.

⁷¹ იქვე, 116, 120.

⁷² დონას ასეთი მაგალითი მოჰყავს, როდესაც ა. ფანჯარას ჩამტვრევს, რომელშიც პატარა ბავშვი დაგროვილი კვამლისგან იგუდება, ერთი მხრივ, იგი შეიძლება დაისაჯოს ნივთის დაზიანებისთვის, თუ მოქმედებს ხულიგნური მოტივით, ხოლო მეორე მხრივ, იგი შეიძლება გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისგან, თუ მოქმედებს სიცოცხლის გადარჩენის მიზნით. იხ. [Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974] 85.

უარყოფდა იმას, რომ გაუფრთხილებლობა ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით გარკვეულ ნაკლულობას განიცდიდა. იგი გაუფრთხილებლობას მიიჩნევდა, როგორც მართლწინააღმდეგობის შეგნების ნაკლულობას და ფაქტობრივი გარემოებების არცოდნას. დონას მოძღვრების ნაკლი ძირითადად ის გახლავთ, რომ იგი ბრალის ნორმატიულ ელემენტს ეთიკურ ხასიათს მიაწერდა.⁷³ გარდა ამისა, გაუფრთხილებლობის დროს მართლწინააღმდეგობის ნაკლულობაზე მიუთითებდა, რითაც ფაქტობრივად გაცნობიერებულ გაუფრთხილებლობას ვერ ასაბუთებდა.

მოგვიანებით დონამ თავის სახელმძღვანელოში „დანაშაულის მოძღვრების აგებულება“, რომელიც 1936-1950 წლებში გამოდიოდა, გაუფრთხილებლობა მთლიანად ახლებურად და ბევრად თანამედროვე სახით წარმოადგინა, სადაც მან გაუფრთხილებლობა ობიექტურ და სუბიექტურ ასპექტებად დაჰყო.⁷⁴ მაშასადამე, დონა გაუფრთხილებლობას უკვე აღარ მიიჩნევდა ბრალის ელემენტად, ფორმად ან სახედ, არამედ მან გაუფრთხილებლობა (განზრახვა) ბრალიდან გაიტანა, თუმცა არ ჩანს რა ადგილი მიუჩინა მას დანაშაულის სტრუქტურაში. ამან კი მომავალში გზა გაუხსნა ბრალის ე. წ. კომპლექსური თეორიის მსხვრევის პროცესს.⁷⁵

ნეოკლასიკოსი ზაუერი ეთიკურ გაკიცხვასა და ბრალს ერთმანეთთან აიგივებდა. იგი ეთიკასა და ბრალს შორის განსხვავებას მხოლოდ იმაში ხედავდა, რომ სისხლისსამართლებრივ ბრალს გარეგანი ქმედება ემატება, რაც ეთიკაში არ არის აუცილებელი.⁷⁶ ნეოკლასიკურ სისტემაში ბრალის ნორმატიული გაგების აღიარება, კერძოდ, ბრალის ცნებაში „გაკიცხვის“ ნიშნის შეტანა წარმოადგენს ეთიციზმს სისხლის სამართალში.⁷⁷ ამის წინააღმდეგ გამოდიოდა ბინდინგი. იგი დაუშვებლად თვლიდა ეთიკურ და იურიდიულ ცნებათა ერთმანეთში აღრევას. მისი მტკიცებით, შეფასებას უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი ხასიათი. ანალოგიურ პოზიციაზეა ბელინგიც მისი სიტყვებით, სამართლებრივი ბრალი დამოუკიდებელია ეთიკური და რელიგიური შეფასებისაგან. ბრალი არ არის გამორიცხული იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დამნაშავე მოქმედებდა მაღალი გრძნობის ზეგავლენით. ამდენად, ბრალი არის სამართლებრივი შეფასების საგანი. სხვა მეცნიერებიც იმავე პოზიციაზე იდგნენ და ერთმანეთისაგან ასხვავებდნენ სამართლებრივ და ეთიკურ გაკიცხვას, რომელთა შორის არსებობს თვისობრივი განსხვავება.⁷⁸ ზაუმანი მიუთითებს იმაზე, რომ ზნეობრივი ბრალი შეიძლება სახეზე იყოს იქ, სადაც სისხლისსამართლებრივი ბრალი აკლია. ასევე, შესაძლებელია, რომ ნორმის შესაბამისი ქცევა უზნეო ხასიათს ატარებდეს. სისხლისსამართლებრივი ბრალი შეიძლება სახეზე იყოს

⁷³ Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 85-86, 88-90.

⁷⁴ Dohna zu G., Der Aufbau der Verbrechenslehre, (1936-1950).

⁷⁵ კუტალია ლ-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 696.

⁷⁶ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 155.

⁷⁷ ცნობილია, რომ კანტი ერთმანეთისაგან მიჯნავდა სამართალსა და მორალს. მათ შორის განსხვავებას კანტი ხედავდა არა იმაში, რომ ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ველზე იმყოფებიან, არამედ იმაში, რომ ეთიკური ნორმები მოქმედების მოვალეობას, როგორც ასეთს, ამძრავ ძალად (მოტივად) აყალიბებს, მაშინ, როდესაც იურიდიული ნორმები ნებისმიერი ამძრავი ძალით განისზღვრება იხ. Vormbaum T., Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte, მე-3 გამოცემა, 2013, 36.

⁷⁸ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, თბ., 1957, 157-158.

იქ, სადაც ზნეობრივი ბრალი არ არის დადგენილი. ამდენად, ნორმის გაუფრთხილებლობით დარღვევა ყოველთვის არ ატარებს უზნეო ხასიათს. ბაუმანის შეფასებით, თუ კი ბრალიდან მოხდებოდა ფსიქიკური ელემენტების გამოდევნა და ქმედების შემადგენლობაში გადატანა, მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძენდა ბრალი წმინდა ნორმატიულ ხასიათს, რომელიც მხოლოდ ობიექტის შეფასებად იქცეოდა და არა შეფასების ობიექტად, როგორ ეს სხვა ნორმატივის-ტებს ესმოდათ. თუმცა ამის მიუხედავად, ბაუმანი მაინც მიიჩნევდა, რომ ბრალში ნორმატიულ ელემენტებთან ერთად, ფსიქოლოგიური ელემენტებიც უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული. ამის დადასტურება შესაძლებელია იმით, რომ მას გაუფრთხილებლობა (განზრახვასთან ერთად) ბრალში შეჰქონდა და თან ამავდროულად მიუთითებდა გაუფრთხილებლობაზე, როგორც ნორმატიულ ელემენტზე. ამასთან, მას გაუფრთხილებლობა (განზრახვა) ბრალის ელემენტად მიაჩნდა, განსხვავებით ფსიქოლოგიური თეორიის მიმდევრებისგან, რომლებიც გაუფრთხილებლობას ბრალის სახედ აღიარებდნენ. მაშასადამე, ბაუმანის აზრით ბრალის ელემენტები ან ბრალის საფეხურები (ბრალის ელემენტი განზრახვა გაუფრთხილებლობასთან შედარებით მაღალ საფეხურზე დგას) ზოგჯერ ფორმებადაც მოიხსენიება, რაც მხოლოდ და მხოლოდ წმინდა ტერმინოლოგიური პრობლემაა და არავითარ შემთხვევაში ეს არ გულისხმობს უკან ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიაში დაბრუნებას. ამასთან, ბაუმანი განზრახვას და გაუფრთხილებლობას შორის განსხვავებას ფსიქოლოგიური მომენტით ცდილობდა და აღნიშნავდა, რომ გაუფრთხილებლობის დროს ცოდნა და ნებელობა არ არსებობს, განსხვავებით განზრახვისგან.⁷⁹

აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ ფსიქოლოგიურ მომენტზე დაყრდნობით განზრახვის და გაუფრთხილებლობის გამიჯვნა, ბაუმანის ნარუმატებელი მცდელობაა, რადგან ცნობილია, რომ გაცნობიერებულ გაუფრთხილებლობას და არაპირდაპირ განზრახვას სწორედ ფსიქოლოგიური ელემენტი აერთიანებთ.

შეიძლება ითქვას, რომ ნეოკლასიკურ სისტემაში ბრალის კომპლექსური ცნება ფინალისტების მიერ გაკრიტიკებულია, რადგან ბრალის ცნებაში თავმოყრილია სრულიად განსხვავებული ერთმანეთთან შეუთავსებელი მომენტები, სადაც შეფასების ობიექტი თავად შეიცავს შეფასებას.⁸⁰

ნეოკლასიკური სისტემის ნაკლი გაუფრთხილებლობასთან დაკავშირებით გახლდათ ის ფაქტი, რომ, მას შემდეგ, რაც გაუფრთხილებლობითი ბრალი იქნა აღიარებული, აუცილებელი გახდა გაუფრთხილებლობის უმართლობის დამოუკიდებელი შინაარსით განსაზღვრა. ამდენად, დანაშაულის სისტემაში აუცილებელი ცვლილებების განხორციელების საკითხი ფინალურმა სისტემამ ითავა.⁸¹

ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერებაში კლასიკურ მოძღვრებაში აღმოცენებული ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის საფუძველზე აღიარებულ ფსიქიკურ მომენტებს ექცეოდა დიდი ყურადღება, თუმცა, ამასთან, მხედველობის მიღმა შეფასებითი მომენტიც არ

⁷⁹ *Baumann J.*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 1985, 364, 370, 373.

⁸⁰ *Turawa M.*, *Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien*, Berlin, 1997, 67.

⁸¹ *Jescheck H-H.*, *Weigend T.*, *Lehrbuch des Srafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, 208.

რჩებოდა.⁸² ამ პერიოდში გამოქვეყნებულ შრომებში მეცნიერები ემხრობოდნენ სისხლის სამართალში ჩამოყალიბებულ კონცეფციას ბრალის შესახებ, რომლის მიხედვით, ბრალი გაიგებოდა როგორც ფაქტიური და შეფასებითი ელემენტების სინთეზი.⁸³ ბრალის ასეთი გაგება, ჯერ კიდევ, მე-20 საუკუნის ორმოციანი წლების ბოლოდან იჩენს თავს. ამ დროიდან ქართველ მეცნიერთა ნაწილი თავიანთ შრომებში ბრალს განმარტავდა არა მხოლოდ ფსიქიკური, არამედ შეფასების, კერძოდ, სოციალურ-ეთიკური თვალსაზრისით, იმისდა მიუხედავად, საქმე ეხებოდა სისხლისსამართლებრივ თუ ზნეობრივ ბრალს.⁸⁴

მაშასადამე, ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ბრალი განიმარტებოდა, როგორც სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილი საზოგადოებრივად საშიში ქმედებისადმი განზრახვის ან გაუფრთხილებლობის ფორმით, სადაც ასევე მორალურ-პოლიტიკური ელემენტიც მიიღებოდა მხედველობაში შეფასების, გაკიცხვის ელემენტის სახით.⁸⁵ იმდროინდელი ქართველი სისხლის სამართლის მეცნიერები შეფასების სუბიექტად სახელმწიფოს და საზოგადოებას მიიჩნევდნენ, ხოლო შეფასების მომენტი ბრალის ცნებასა და სასჯელს შორის შემაერთებელ რგოლად ჰქონდათ მიჩნეული.⁸⁶ მაშასადამე, შეფასების მომენტი ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებას უფრო აინტერესებდა სასჯელზე გადასვლის დასასაბუთებლად, ვიდრე ბრალის ერთიანი ცნების ჩამოყალიბების თვალსაზრისით.

ამ კონცეფციის გაზიარება ამტკიცებს იმას, რომ ქართულ სისხლის სამართალში ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიური თეორია არ დომინირებდა, არამედ ბრალი გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკის გავლენის შედეგად ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თვალსაზრისით გაიგებოდა, რითაც დასტურდება ის ფაქტი, რომ ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერება, ზოგიერთი გამონაკლისის გათვალისწინებით, ნეოკლასიკური სისტემის რელსებზე იდგა. მაგალითად, თ. წერეთელი აღიარებდა რა ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას, როდესაც ბრალს ქმედებისა და შედეგისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულების მომენტით ხსნიდა, მასში იმავედროულად შეჰქონდა ზნეობრივი გაკიცხვის (მორალურ-პოლიტიკური) ელემენტი, რითაც ფაქტიურად უარს ამბობდა ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიურ ახსნაზე.⁸⁷ თუმცა მიუხედავად ნეოკლასიკური სისტემის და წერეთლის შეხედულების აშკარა სიახლოვისა, მათ შორის შინაარსობრივი განსხვავება სხვადასხვა საკითხში მაინც არსებობს. მაგალითად, იგი ბრალს ახასიათებდა როგორც უარყოფით შეფასებას, რა დროსაც შეფასების მომენტთან ერთად, ამოდიოდა არა ბრალის ნორმატიული, არამედ ბრალის ფსიქოლოგიური ცნებიდან, სადაც

⁸² კუტალია ლ.-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 9.

⁸³ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 192; წერეთელი თ., ტყემელიძე გ., მოძღვრება დანაშაულზე, 1969, 60.

⁸⁴ Макашвили В. Г., Вина и сознание противоправности, 1948.

⁸⁵ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 19, 196, 251; უგრეხელიძე მ., ბრალი საფრთხის დელიქტებში, 1982, 7-8.

⁸⁶ ვაჩიშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 252-253.

⁸⁷ იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი I, თბ., 2007, 46; Церетели Т. В., Макашвили В. Г., Понятие вины в уголовном праве, ჟურნ.: „მაცნე“ ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1986, №2, 79; Церетели Т. В., К вопросу о понятии вины, „Вестник“, 1960 №1, 129; შავგულიძე თ., ბრალის მესამე ფორმა სისხლის სამართალში, იურიდიული ძიებანი მეცნიერული წერილების კრებული, მიძღვნილი თინათინ წერეთლის 70 წლისთავისადმი, 1977, 79-80.

„საზოგადოებრივ საშიშროებას“, როგორც შეფასების პრედიკატს, უპირატესობას ანიჭებდა.⁸⁸ ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ წერეთელი უფრო მეტად ფსიქოლოგიური თეორიისკენ იხრებოდა.⁸⁹

წერეთლის მსგავსად *მაყაშვილიც* ბრალში გამოყოფდა ორ მომენტს, ჯერ ერთი, ქმედებასა და შედეგთან ფსიქიკური დამოკიდებულების მომენტს და, მეორე, ბრალის შეფასების მომენტს, რომელიც მჭიდროდ იყო დაკავშირებული პირველ მომენტთან. მაშასადამე, მაყაშვილის მიხედვით, ბრალის გაგებისთვის აუცილებელი იყო მორალური შეფასების მხედველობაში მიღება, რითაც უფრო ადვილი გახდებოდა გაუფრთხილებლობითი ბრალის დასაბუთება. ვინდაიდან მაყაშვილი კარგად აცნობიერებდა იმ სირთულეებს, რომელიც დაკავშირებულია გაუფრთხილებლობის, კერძოდ, დაუდევრობის დროს შედეგისადმი პირის ფსიქიკური დამოკიდებულების დასაბუთების თვალსაზრისით,⁹⁰ სწორედ ამიტომ იგი გაუფრთხილებლობის დროს მიუთითებდა ქმედებისადმი ფსიქიკურ დამოკიდებულებაზე, რომელიც იმსახურებს უარყოფით მორალურ-სამართლებრივ შეფასებას. ამასთან, მაყაშვილი გაუფრთხილებლობას ბრალის სახედ მიიჩნევდა და წერეთლის მსგავსად არ ლაღატობდა ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას და ცდილობდა მის გადარჩენას. ეს კარგად ჩანს იქ, სადაც იგი დაუდევრობის დროს „პოტენციური ფსიქიკური დამოკიდებულების“ არსებობის დასაბუთებას ცდილობდა.⁹¹ მაშასადამე, ჩნდება განცდა, რომ მაყაშვილს ფსიქოლოგიური მომენტები შეფასებამდე დაჰყავდა, რაც, რა თქმა უნდა, ერთმანეთთან შეუთავსებელია.

ბრალის კომპლექსურ-ფსიქოლოგიური თეორიის თავისებურ ახსნას წარმოადგენს *მ. უგრეხელიძე*. იგი ცდილობს გაუფრთხილებლობითი ბრალის დასაბუთებას ფსიქოლოგიური თეორიის საფუძველზე არაცნობიერი ფსიქიკის თვალსაზრისით, რა დროსაც იშველიებს უზნაძის *განწყობის თეორიას* და უნდა, რომ გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობითი ქმედება, იმპულსური განწყობის გამოვლინებად გამოაცხადოს და ამით გაუფრთხილებლობაში ფსიქიკური ელემენტების არსებობა დაასაბუთოს. უგრეხელიძეს მოცემული თეორიით სურს დაამტკიცოს, რომ გაუფრთხილებლობის დროს ყურადღების გამოუჩენლობა არ გულისხმობს, რომ ადამიანის ფსიქიკა ცარიელია, არამედ მასში არსებობს თავისებური, გაუცნობიერებელი ფორმის ფსიქიკა. თუმცა ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ თავად უზნაძეს თავისი თეორია არ გაუანალიზებია სპეციალურად კონკრეტულად გაუფრთხილებლობის შემთხვევებისთვის.⁹² გარდა ფსიქიკური ახსნისა, უგრეხელიძე ბრალს განიხილავდა როგორც სოციალურ-ეთიკურ კატეგორიას, სადაც გაუფრთხილებლობა ბრალის სახედ აქვს მიჩნეული. სოციალურ-

⁸⁸ იხ. *Turawa M.*, Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien, Berlin, 1997, 214.

⁸⁹ იხ. *კუტალია ლ-გ.*, ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 676.

⁹⁰ იხ. *Макашвили В.Г.*, Уголовная Ответственность за Неосторожность, Москва, 1957, 10-13. *მაყაშვილის* აზრით, სამართლებრივი და ზნეობრივი ნორმები თავისი ბუნებით და მიზნით არ შეიძლება ერთმანეთს ეწინააღმდეგებოდეს.

⁹¹ *Макашвили В. Г.*, Уголовная Ответственность за Неосторожность, Москва, 1957, 90-92.

⁹² *Угрехелидзе М. Г.*, К вопросу о психологической природе неосторожности, ჟურნ. „მაცნე“, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1972, №4, 171, 175, 177, 180; *Угрехелидзе М.*, Проблема неосторожной вины в уголовном праве, 1976, 37-38, 40.

ეთიკურ შეფასების საფუძვლად მას მიაჩნია ნორმის გაცნობიერების შესაძლებლობა და შესაბამისად, სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობა, სადაც პირი მოქმედებს ნებისყოფის თავისუფლების პირობებში. თუ კი პირი არ ასრულებს ზნეობრივი ნორმით განპირობებულ ქცევას, სავსებით შესაძლებელია პირის ქმედებაში მორალურ ბრალზე საუბარი.⁹³ თუმცა მორალური გაციცხვა გაუფრთხილებლობის დროს გულისხმობს არა ზოგადად პიროვნების შეფასებას, არამედ პირის კონკრეტულ ფსიქიკურ მდგომარეობას გაუფრთხილებლობითი ქმედების ჩადენის მომენტში. პირი იკიცხება არა იმის გამო, რომ იგი ზოგადად უყურადღებო ადამიანია, არამედ იმიტომ, რომ კონკრეტულ სიტუაციაში მან გამოიჩინა წინდაუხედაობა. ამიტომ მორალურად შეიძლება უარყოფითად შეფასდეს იმ პირის ქმედება, რომელმაც მაქსიმალურად არ გამოიყენა თავისი შინაგანი შესაძლებლობები და არ გაითვალისწინა მოსალოდნელი საფრთხე.⁹⁴

ბრალის ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თეორია კრიტიკას ვერ უძლებს, რადგან ბრალის ამგვარი გაგება არის ფსიქიკურისა და ნორმატიულის მექანიკური დაკავშირება, რასაც სერიოზული მეცნიერული საფუძველი არ გააჩნია, ვინაიდან ფსიქოლოგია შეფასებით ცნებას არ იცნობს. მაშასადამე, ისინი სხვადასხვა სინამდვილის მოვლენებია და მათ ერთ ცნებაში მოთავსება შეუძლებელია⁹⁵. გარდა ამისა, თუ კი განზრახი ბრალი ფსიქოლოგიური მომენტებით აიხსნება, ხოლო გაუფრთხილებლობა (დაუდევრობა) მორალურ ბრალზე დაიყვანება, ამით ამ შეხედულების ავტორები წინააღმდეგობაში მოვლენ თავიანთ კონცეფციასთან, რომ ბრალში განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ერთიანი გვარეობითი ცნების ქვეშ გაერთიანდეს.

ალ. ვაჩიშვილი ბრალს განიხილავდა, როგორც „საზოგადოებრივი გრძნობის არარსებობად ან მის სისუტედ“. ამ დებულებას იგი ბრალის ყველა ფორმის, კერძოდ, განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის დასაბუთებისთვის იყენებდა. დაუდევრობის დროს საზოგადოებრივი გრძნობა არ აღწევს იმ დონემდე, რომ ეს გახდეს დანაშაულის საწინააღმდეგო ძალა, მოტივი⁹⁶. ბრალის ერთიან ცნებაში დაუდევრობის მოქცევის თაობაზე ვაჩიშვილის კონცეფცია ისევე წარუმატებელია, როგორც სხვა დანარჩენი მეცნიერთა მცდელობები ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით დაუახლოვონ ერთმანეთს დაუდევრობა და თვითიმედოვნება ან კიდევ განზრახვა.

გ. ნაჭყებია ბრალის ცნებას ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით არ წარმოადგენს, რადგან მიაჩნია, რომ ბრალს ნორმატიული წინამძღვრები განაპირობებს. ამასთან, მეცნიერს ბრალის ახსნა ფსიქიკური დამოკიდებულებისაგან მონყვევით შეუძლებლად მიაჩნია, მაშინ, როდესაც ბრალში იგი ნორმატიულობის ადგილსაც ხედავს. თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ნაჭყებია ბრალს ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თეორიის (კომპლექსური) სახით წარმოადგენდა,⁹⁷ რო-

⁹³ *Угрехелидзе М. Г.*, Социально-этическая природа неосторожной вины, ჟურნ. „მაცნე“, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1973, №1, 140; *უგრეხელიძე მ.*, დაუდევრობის დროს მორალური ბრალის დასაბუთებისათვის, ჟურნ.: „საბჭოთა სამართალი“, 1975, №1, 8, 12.

⁹⁴ *Угрехелидзе М.*, Проблема неосторожной вины в уголовном праве, 1976, 65-66.

⁹⁵ კრიტიკისთვის იხ. ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2015, 330-331; *გამყრელიძე ო.*, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ.: „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №4, 83.

⁹⁶ *ვაჩიშვილი ალ.*, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 257-260.

⁹⁷ *ნაჭყებია გ.*, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001, 201-202, 255.

გორც ეს წერეთელთან იყო.⁹⁸ მას მიაჩნია, რომ ბრალი წმინდა ფსიქოლოგიური არ არის, რადგან ბრალის ცნება ფსიქოლოგიაში არ არსებობს და აქედან გამომდინარე, ბრალის ახსნა ფსიქოლოგიური მომენტებით შეუძლებელია და არც წმინდა ნორმატიულია, რადგან „ნორმატივიზმი, რომელიც სამართლებრივი ურთიერთობის ცნებას არ იცნობს, ბრალის ცნებას ვერ დაადგენს“. ბრალი განზრახვასთან და გაუფრთხილებლობასთან ერთად **ფილოსოფიური კატეგორიაა**. ბრალი გაიგება პოზიტიური და ნეგატიური პასუხისმგებლობის კავშირის ფორმად⁹⁹ და იგი უპასუხისმგებლობის სინონიმია. ნაჭყებიას მიაჩნია, რომ წმინდა ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით შეუძლებელია გაუფრთხილებლობის დასაბუთება, რადგან იგი მას წინდახედულობის ნორმისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებად აფასებს¹⁰⁰.

მამასადაძმე, ნეოკლასიკური მოძღვრების განვითარება სუფთა ფურცლიდან არ დაწყებულია, არამედ მის წინამძღვარს და საფუძველს დანაშაულის კლასიკური თეორია წარმოადგენს. სწორედ მის ბაზაზე მოხდა მთელი რიგი საკითხების გადამუშავება, მათ შორის, გაუფრთხილებლობითი ბრალის დამუშავება. კლასიკური მოძღვრებისაგან განსხვავებით, სადაც ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის თანახმად, ბრალი მხოლოდ ფსიქიკური ელემენტებისგან შედგება, ნეოკლასიკურ სისტემაში ბრალის შინაარსი ფსიქოლოგიურ-ნორმატიულ თვალსაზრისზე დაიყვანება (ბრალის ნორმატიული და ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თეორია).

4. გაუფრთხილებლობის დოგმატურ-სისტემური ანალიზი დანაშაულის ფინალური სისტემის მიხედვით

დანაშაულის თელეოლოგიური სისტემის რეორგანიზაცია მე-20 საუკუნის 30-იანი წლების დასაწყისში *ველცელის* მიერ შემუშავებულმა დანაშაულის მოძღვრებამ მოახერხა.¹⁰¹ ფინალისტები ქმედებას განიხილავდნენ, როგორც ადამიანის მიზანდასახულ ქცევას, ხოლო განზრახვა ბრალიდან გამოდევნეს და ქმედებას მიაკუთვნეს.¹⁰² ბრალის ფსიქოლოგიური და ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური ცნებისგან განსხვავებით, ფინალური მოძღვრება, როგორც უკვე ზემოთ იყო აღნიშნული, **ბრალის წმინდა ნორმატიულ ცნებას** აღიარებს, სადაც ბრალი წმინდა შეფასებით ხასიათს ატარებს. ფსიქოლოგიური ელემენტები ფინალიზმმა ბრალიდან ქმედებაში გადაიტანა.¹⁰³

⁹⁸ შეად. *კუტალია ლ-გ.*, ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 319.

⁹⁹ *ნაჭყებია გ.*, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001, 305, 307, 310.

¹⁰⁰ იქვე, 213, 299.

¹⁰¹ იხ. *Jescheck H-H.*, Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 11. „ველცელის შეხედულებებს სისხლის სამართლებრივი თვალსაზრისით ნიადაგი შეუმზადა გრაფ ცუ დონას ნაშრომმა „დანაშაულის მოძღვრების აგებულება“, ფილოსოფიური თვალსაზრისით კი – ნ. ჰარტმანის ონტოლოგიამ“. იხ. *კუტალია ლ-გ.*, ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 695; გამყრელიძე ო, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ.: „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №4, 79.

¹⁰² *Jescheck H-H.*, Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 12.

¹⁰³ *Baumann J.*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1985, 371.

ამ მოძღვრების დამსახურებაა, რომ მან გაუფრთხილებლობის ცნება ახლებურად წარმოადგინა. საქმე ის გახლავთ, რომ მოცემულმა სწავლებამ, განზრახი და გაუფრთხილებლობითი დელიქტები ერთმანეთისაგან უმართლობის შემადგენლობის მიხედვით განასხვავა. ფინალისტები ასევე შეუძლებლად მიიჩნევდნენ ერთიანი ამსრულებლის ცნებას განზრახი და გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის შემადგენლობებისთვის.¹⁰⁴ მათ გაუფრთხილებლობა არა მხოლოდ უმართლობაში, არამედ ასევე ბრალში, როგორც განზრახვისაგან განსხვავებული დასჯადი ქმედების ფორმა, შემოიტანეს. ამის შედეგად, გაუფრთხილებლობა დანაშაულის სისტემაში ორმაგი სახით წარმოდგა: 1. გაუფრთხილებლობა, როგორც უმართლობის შემადგენლობის ნაწილი, გამოიხატება ობიექტურად აუცილებელი წინდახედულობის დარღვევაში ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის ობიექტური გათვალისწინების შესაძლებლობისას, და 2. გაუფრთხილებლობა, როგორც ბრალის შემადგენელი ნაწილი, დამნაშავის პერსონალურ პასუხისმგებლობაში, გაკიცხვაში ჰპოვებს ადგილს, ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის წინდაუხედაობისა და გაუთვალისწინებლობისთვის.¹⁰⁵ ამდენად, ფინალისტებმა განზრახვის და გაუფრთხილებლობის პრინციპული განსხვავება არა მხოლოდ ბრალის ფორმების სახით გადმოსცეს, არამედ უკვე უმართლობის ეტაპზე შეძლეს მათი გამიჯვნა, თუმცა აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ ფინალისტები პირველები არ ყოფილან, ვინც ობიექტური წინდახედულობის ნორმის დარღვევით შედეგთან ერთად გაუფრთხილებლობის მართლწინააღმდეგობა განსაზღვრეს, არამედ ეს საკითხი, ჯერ კიდევ, კლასიკური სკოლის მიმდევრების *ექსნერის* და *ენგიშის* მონოგრაფიებში იჩენს თავს.¹⁰⁶

ველცელი გაუფრთხილებლობის შესახებ ჩამოყალიბებულ ადრინდელ კონცეფციაში მიუთითებდა იმაზე, რომ გაუფრთხილებლობითი ქმედებები უპირველეს ყოვლისა შედეგს გაუზალურად იწვევს. თუმცა ისინი მხოლოდ მიზეზობრივ-ნატურალისტური პროცესებიდან გამომდინარეობენ, რომლებიც მიზანმიმართულია შედეგის თავიდან ასაცილებლად. ის, რომ შედეგი თავიდან ვერ იქნა აცილებული, ეს გამონვეულია ქმედების ჩამდენის არასათანადო წინდახედულობის გამოჩენით. წინდახედულობა ითვალისწინებს მოვალეობის და უნარიანობის სრულყოფილ შეცნობადობას, მაშასადამე, ბრალს. მხოლოდ ამის შედეგად შესაძლებელია გაუფრთხილებლობითი ქმედებები ბრალუნარიანმა (შერაცხვაუნარიანმა) დამნაშავემ განახორციელოს.¹⁰⁷

ველცელის შეხედულებასთან დაკავშირებით მიუთითებენ იმაზე, რომ თავიდან აცილებადობა, როგორც დამნაშავის ქმედებასთან ურთიერთობის ნიშანი, „შესაძლო ფინალურ განჭვრეტადობას“ ითვალისწინებდეს, რომელიც სუბიექტის უნარიანობასთან არის დაკავშირებული. ველცელის გაუფრთხილებლობის მოდელში თვალშისაცემია ინდივიდუალური აცილებადობა, როგორც სამართლებრივი შეფასების აშკარა საფუძველი¹⁰⁸. ველცელის ფინა-

¹⁰⁴ Jescheck H.-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 12.

¹⁰⁵ Leipziger Kommentar, Band I, Auflage 12, 2007, 719.

¹⁰⁶ Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Srafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 212.

¹⁰⁷ Kawaguchi H., „Damit waren die weichen von vornherein falsch gestellt-Anmerkungen zu Welzels Fahrlässigkeit-slehre“. Lebendiges und Totes in der Verbrechenslehre Hans Welzels, 2015, 112.

¹⁰⁸ Jakobs G., Studien zum fahrlässigen Erfolgsdelikt, 1972, 70.

ლიზმში გაუფრთხილებლობის, კერძოდ, კი გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობის დასაბუთება არანაირად არ ხერხდება, რადგან განჭვრეტადობა და თავიდან აცილებადობა პირის შეცნობადობასთან იყო დაკავშირებული. ამას ველცელი თავადაც ხვდება და მოგვიანებით თავისი გაუფრთხილებლობის მოდელი თავადვე უარყო, რადგან იგი ფიქრობდა, რომ გაუფრთხილებლობითი ქმედების სისხლისსამართლებრივად მნიშვნელოვანი ნაწილი შედეგში იდო და რადგან მისი გამონკვევა ფინალურად არ ხდება, არამედ მას ბრმა კაუზალურობა განაპირობებს, ამიტომ მისი აზრით, აუცილებელი იყო არსებული ფინალიზმის გვერდით „პოტენციური ფინალიზმის“ შემოღება,¹⁰⁹ რაც იმას ნიშნავს, რომ პოტენციური ფინალურობა მიმართულია შედეგის თავიდან აცილებისკენ. მაშასადამე, პირს აქვს შესაძლებლობა და ასევე ვალდებულია თავიდან აიცილოს დანაშაულებრივი შედეგი.¹¹⁰

ყველაფრის მიუხედავად, გაუფრთხილებლობითი ქმედებებს უპრობლემოდ არ დაუკავებიათ ადგილი ქმედების ფინალურ ცნებაში. ეს გამოიხატა შემდეგში: ქმედების მომენტი განპირობებულია არა ნამდვილი, არამედ მხოლოდ შესაძლო ფინალური ურთიერთობებით, რაც აშკარა სირთულეებს წარმოშობს, რადგან „შესაძლებლობა“ მხოლოდ აზრობრივად ნორმატიული მოთხოვნებით წარმოქმნის ქმედებას და იგი არ მიეკუთვნება ფინალური ქცევის არსებით სტრუქტურას.¹¹¹ მაშასადამე, გაუფრთხილებლობის დროს, მართალია, უმეტესად ფინალური მოქმედება წინდაუხედავად ხორციელდება, როგორც ამაზე ფინალისტები ხშირად მიუთითებდნენ, მაგრამ თავად მოქმედების შესრულების დროს წინდაუხედავობას არ გააჩნია ფინალურობის მომენტი. სისხლისსამართლებრივი შეფასებებისთვის მხოლოდ რელევანტური წინდახედულობის დარღვევები რალაცა ფორმით ქმედების ფინალურობის გვერდით დგანან. დაშვებული შეცდომის შეფასება მხოლოდ შედეგის თავიდან აცილების აზრით მოხდება, რომელიც გაუფრთხილებლობითი ქმედებებისას სწორედაც რომ ფინალურთან არ არის კავშირში. უმეტესად გაუფრთხილებლობის დროს წინდახედულობის ნაკლებობა იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ დამნაშავემ წინდაუხედავად იმოქმედა, არამედ იმაში, რომ ისინი საერთოდ არ შემდგარა. ამ შემთხვევებში რთულია იმის მტკიცება, რომ, როგორც წესი, ქმედების განხორციელება წინდაუხედავად მოხდებოდა. მაგალითად, მედდა, რომელიც პაციენტებს შეცდომით სხვა ინექციას აძლევს, მოქმედებს წინდაუხედავად. თუ პირიქით მოხდება, რომ პაციენტს თავისი მდგომარეობის გამო საერთოდ არ ესაჭიროვება ინექცია, მაშინ არ უნდა ითქვას, რომ მედდა, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ პაციენტს ნემსს უკეთებს, ქმედების შესრულებისას წინდაუხედავად მოქმედებს. ძირითადად აქ შეცდომა დაშვებულია იმაში, მედდამ საერთოდ რომ იმოქმედა¹¹².

¹⁰⁹ წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 32; Kawaguchi H., Damit waren die weichen von vornherein falsch gestellt-Anmerkungen zu Welzels Fahrlässigkeitslehre. Lebendiges und Totes in der Verbrechenslehre Hans Welzels, 2015, 113.

¹¹⁰ წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 32; Hsu H., Zurechnungsgrundlage und Strafbarkeitsgrenze der Fahrlässigkeitsdelikte in der modernen Industriegesellschaft, 2009, 110.

¹¹¹ Jescheck H-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 12.

¹¹² Jescheck H-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 221-222.

გერმანულ სისხლის სამართალში ქმედების ფინალურმა მოძღვრებამ ნაწილობრივ ჰპოვა ასახვა (მაურახი, ჰირში, შტრატენვერტი). ფინალურმა მოძღვრებამ ასევე გავლენა იქონია სასამართლო პრაქტიკაზეც.¹¹³ ამის მიუხედავად მას ბევრი მონინალმდეგეც გამოუჩნდა. ასე, მაგალითად, ფინალური თეორია გააკრიტიკა როქსინმა.¹¹⁴ იგი გამოვიდა ქმედების ცნების ონტოლოგიური დასაბუთების წინააღმდეგ, რადგან სამართლის გამოვლინებებში სოციალური მნიშვნელობის მქონე მომენტები იმალება, რომლებიც მიზეზობრიობის ფაქტორების წარმართველად არ უნდა იქნეს გაგებული. საბოლოო ჯამში, როქსინი იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ, ქმედების ფინალური მოძღვრება ქმედების შემადგენლობის ფინალურ მოძღვრებაშია შერეული და ამიტომ ონტოლოგიური ფინალური ცნება სამართლებრივ-სოციალური ფინალიზმის ცნებით უნდა ჩანაცვლდეს.¹¹⁵ ანალოგიურ აზრზე დგანან სხვა მეცნიერებაც და ისინი მიუთითებენ იმაზე, რომ გაუფრთხილებლობის დელიქტებში ფინალისტების მიერ წარმოდგენილი წინდახედულობის მოვალეობის შინაარსი არ იყო ლოგიკური. მართებული იქნებოდა ის გზა, რომელიც მას სოციალურ-ნორმატიული მიმართულებით წაიყვანდა. დამნაშავეს ნორმის საწინააღმდეგო ქცევა მხოლოდ მაშინ შეეცხება, თუ კი იგი საკმარისი ზრუნვით შეძლებდა მის თავიდან აცილებას. ეს თანაბრად ეხება როგორც განზრახვას, ასევე გაუფრთხილებლობას. მაშასადამე, თავიდან აცილებადობა მიჩნეულია, როგორც განზრახვის და გაუფრთხილებლობის გვარეობითი ცნება¹¹⁶.

ფინალური სისტემა გაკრიტიკებული აქვს ასევე ბრალის ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თეორიის მხარდამჭერ ბაუმანს. მას მიაჩნია, რომ, მართალია, ბრალს შეფასებითი ხასიათი გააჩნია, თუმცა დამნაშავეს ბრალი ფსიქოლოგიური მომენტებისგან მოწყვეტით ვერ გაიგება. ბრალის შეფასება ჰეტერონომიულია, ხოლო თავად ბრალი ავტონომიური.¹¹⁷ ამასთან, იგი აღნიშნავს, რომ ფინალისტები ქმედების უღირსობაზე აკეთებენ აქცენტს, მაშინ, როდესაც არსებობს შედეგიც, რომელიც ბრალის და უმართლობის გარეთ დგას, ხოლო ფინალიზმი სწორედაც შედეგზე არ არის ორიენტირებული და ბრალი მხოლოდ ქმედებას (და არა შედეგს) ეხება. მაშინ, როდესაც კაუზალისტები, რომლებიც შედეგს უმართლობის აუცილებელ მომენტად მიიჩნევენ, უმართლობასა და ბრალს ერთმანეთისგან მიჯნავენ იმდენად, რამდენადაც შემთხვევით გამოწვეულ შედეგს ბრალთან არაფერი არ ესაქმება. აქ წარმოდგენილი შეხედულების შემდეგ, ბაუმანი ასკვნის, რომ შედეგი არის გაუფრთხილებლობით შედეგიანი დელიქტების უმართლობის შემადგენელი ელემენტი, მაშასადამე, იგი არ არის დასჯადობისათვის მხოლოდ პირობა და ასევე სისხლისსამართლებრივი ინტერვენციისათვის მხოლოდ მიზეზი.

¹¹³ მაგალითად, გერმანიის ფედერალური სასამართლოს სენატმა ერთ-ერთ საქმეზე მართლწინააღმდეგობის შეგნება ბრალის წინააღმდეგ აღიარა და აკრძალვაში დაშვებული შეცდომის საკითხი სწორედ ამის მიხედვით გადაწყვიტა იხ. BGHSt 2, 194, 196-197. ასევე, დიდმა სენატმა სამოქალაქო საქმეზე გაუფრთხილებლობითი დელიქტისას ქმედების უმართლობა წინდახედულობის ნორმის დარღვევით განსაზღვრა. იხ. BGHZ 24, 21.

¹¹⁴ Roxin C., Zur Kritik der finalen Handlungslehre, ZStW 1962, 515.

¹¹⁵ იქვე, 525, 549.

¹¹⁶ Kawaguchi H., Damit waren die weichen von vornherein falsch gestellt-Anmerkungen zu Welzels Fahrlässigslehre. Lebendiges und Totes in der Verbrechenslehre Hans Welzels, 2015, 113-114.

¹¹⁷ Baumann J., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1985, 372.

სწორედ გაუფრთხილებლობითი დელიქტები აჩვენებენ, რომ ქმედების უღირსობის თვალსაზრისი, რომელსაც ფინალისტები გვთავაზობენ, არ არის მართებული, ან სულ მცირე ცალმხრივია.¹¹⁸

ფინალური სისტემის მიერ ქმედების უღირსობაზე აქცენტირების ბაუმანისეულ კრიტიკას ზოგიერთი მეცნიერი სამართლიანად არ ეთანხმება და მიაჩნია, რომ შედეგიან დელიქტებში პირს პასუხისმგებლობა ეკისრება ქმედებით გამოწვეული შედეგისათვის, რომლითაც შედეგის მნიშვნელობა კი არ უარყოფა, არამედ ხაზგასმა ხდება შედეგის მნიშვნელობის ქმედების მნიშვნელობისადმი დაქვემდებარებაზე.¹¹⁹

ფინალური მოძღვრების თავისებურ კრიტიკას წარმოადგენს *შმიდჰაიზერი*. იგი აყალიბებს საკუთარ შეხედულებას გაუფრთხილებლობის შესახებ. *შმიდჰაიზერი* ამოდიოდა არა ქმედების, არამედ უმართლობის ცნებიდან. ხოლო მოგვიანებით მან ქმედების ცნება საერთოდ უარყო.¹²⁰ მისი თქმით, მოქმედებით დელიქტების უმართლობის ნიშანი შესაძლებელია არც იყოს ფინალური, როგორც ეს ველცელს ესმის, არამედ მარტო შინაარსობრივად გასაგები ნება.¹²¹

შმიდჰაიზერის მიერ გაუფრთხილებლობა მიჩნეულია ბრალის ნიშნად, როდესაც დამნაშავე სამართლებრივი სიკეთის დარღვევას მხედველობაში არ იღებს, რა დროსაც იგი გაუცნობიერებლად ხელყოფს (გაუფრთხილებლობის ნეგატიური მხარე), მაგრამ ამავდროულად კონკრეტულ სიტუაციაში მას შეეძლო ხელყოფის შეცნობა (გაუფრთხილებლობის პოზიტიური მხარე). გაუფრთხილებლობა უმართლობის სუბიექტურ შერაცხვას, როგორც დანაშაულის ნიშანს, ასაბუთებს ბრალში. გაუფრთხილებლობის მარტივი ცნება კატეგორიული თვალსაზრისით შეესაბამება განზრახ დელიქტებს. ორივე ცნება გვერდიგვერდ დგას ბრალში. განზრახ და გაუფრთხილებლობითი დანაშაულები მხოლოდ ბრალში განსხვავდებიან ერთმანეთისგან ცნებით და სტრუქტურით. გაუფრთხილებლობით დელიქტებს აკლიათ მართლწინააღმდეგობის შეგნების მომენტი. ფაქტიურად იგი იმაზეა დაფუძნებული, რომ ამ დროს უკვე ქმედების შეცნობადობაც არ არის სახეზე. *შმიდჰაიზერი* გაუფრთხილებლობით ბრალს ხარისხებად ჰყოფდა, კერძოდ, მსუბუქ, საშუალო და განსაკუთრებით უხემ გაუფრთხილებლობად.¹²²

შმიდჰაიზერი შეეცადა ტრადიციული მოძღვრებისა და ქმედების ფინალური მოძღვრების სინთეზს. იგი უმართლობას ხსნიდა, როგორც ნებელობით ქცევას, ხოლო ბრალს აფასებდა, როგორც სამართლებრივი სიკეთის დამაზიანებელ ინტელექტუალურ ქცევად. განზრახი და გაუფრთხილებლობითი ქმედებები გამიჯნა არა უმართლობის შემადგენლობაში, არამედ მხოლოდ ბრალში. ქმედების შემადგენლობის და მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს იგი მიჯნავდა სიკეთისა და მოვალეობათა კოლიზიის მიხედვით. *შმიდჰაიზერი* სოციალურ-ადეკვატურობაში ათავსებდა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს. განზრახვის ცნების ბრალის მოძღვრებაში გადაჭრას ის შედეგი ჰქონდა, რომ არაპირ-

¹¹⁸ *Baumann J.*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1985, 429.

¹¹⁹ *კუტალია ლ-გ.*, ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 505-506.

¹²⁰ *Schmidhäuser E.*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Auflage 2, 1975, 177.

¹²¹ *Schmidhäuser E.*, Willkürlichkeit und Finalität als Unrechtsmerkmal im Strafrechtssystem, ZStW, 1954, 39.

¹²² *Schmidhäuser E.*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Auflage 2, 1984, 224-225.

დაპირი განზრახვა, რადგან იგი მხოლოდ წარმოდგენის მომენტით ხელმძღვანელობდა, გაცნობიერებულ გაუფრთხილებლობასაც მოიცავდა,¹²³ რაც, რასაკვირველია, განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის ერთმანეთში აღრევას იწვევდა.

საქართველოში ფინალიზმმა, თავდაპირველად, შეიძლება ითქვას, ფეხი ვერ მოიკიდა. ქართველი მეცნიერები ფინალიზმის წინააღმდეგ გამოდიოდნენ¹²⁴. გერმანელი მეცნიერების მსგავსად, ისინიც მიუთითებდნენ იმაზე, რომ ფინალურმა სისტემამ სწორედ გაუფრთხილებლობის ახსნა და მისი დასაბუთება ვერ შეძლო ფინალურობის თვალსაზრისით¹²⁵. ამიტომ ვინც შეეცდებოდა დაასაბუთოს სისხლისსამართლებრივი გაუფრთხილებლობა, შეენიანაღმდეგება ჰარტმანის ონტოლოგიას, რადგან ქმედების ცნებისაგან მიზნის ელემენტი ვერასოდეს განიყოფა.¹²⁶ ფინალიზმს „იურიდიულ კუბიზმადაც“ მოიხსენიებდნენ, სადაც არაფრის გაგება არ შეიძლება. ფინალიზმის მოწინააღმდეგეები კრიტიკას გამოთქვამენ იმის გამო, რომ, თუ ბრალი მხოლოდ გაკიცხვის თვალსაზრისით გაიგება, ამით სასამართლო ხელისუფლებას ძალიან ფართო გასაქანი მიეცემა, რითაც მოსამართლე კანონზე მაღლა დადგება და მის სუბიექტივიზმს საზღვარი არ ექნება.¹²⁷

ო. გამყრელიძე, როგორც წერეთლის მოწაფე, ნაწილობრივ იზიარებს მის შეხედულებებს.¹²⁸ საქმე ისაა, რომ გამყრელიძე დადებითად აფასებს ფინალური მოძღვრების მიდგომას განზრახვის ბრალის ცნებიდან ქმედების შემადგენლობაში გადატანის შესახებ, თუმცა მიუღებლად მიაჩნია ის პოზიცია, რომელიც გაუფრთხილებლობას განზრახვის გვერდით ქმედების შემადგენლობაში ათავსებს, ვინაიდან ისინი სხვადასხვა სინამდვილის მოვლენებს გამოხატავენ. იგი მიუთითებს იმაზე, რომ განზრახვისაგან განსხვავებით, გაუფრთხილებლობა უკვე შეფასებაა და ამიტომ იგი ბრალის ეტაპზე უნდა დარჩეს.¹²⁹ გამყრელიძე იზიარებს ფინალური მოძღვრების მიერ აღიარებულ ბრალის წმინდა ნორმატიულ თვალსაზრისს, რადგან იგი ბრალს განმარტავს, როგორც პერსონალურ გასაკიცხაობას, სადაც გაუფრთხილებლობა

¹²³ Jescheck H.-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 16.

¹²⁴ ასე, მაგალითად, გამყრელიძე მიუთითებდა იმაზე, რომ, მიუხედავად ფინალური თეორიის ზოგიერთი დადებითი მომენტისა, საქართველოში ამ მოძღვრებას მხარდამჭერი არ ჰყოლია. იხ. გამყრელიძე ო., ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის, 1998, 252. ფინალური თეორიის კრიტიკისათვის იხ. წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 25.

¹²⁵ წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 32; ნაჭყებია გ., ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001, 254.

¹²⁶ კუტალია ლ-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 699.

¹²⁷ იხ. Церетели Т. В., Макашвили В. Г., Понятие вины в уголовном праве, ჟურნ.: „მაცნე“ ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1986, №2, 84-85; წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 34.

¹²⁸ წერეთლის შეხედულებაში „საზოგადოებრივი საშიშროების“ ცნებას, „მართლწინააღმდეგობასთან“ შედარებით, უპირატესობა ენიჭებოდა. გაყრელიძესთან, პირიქით, „მართლწინააღმდეგობა“ დომინირებს „საზოგადოებრივ საშიშროების“ ცნებაზე. იხ. გამყრელიძე ო., სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989, 124.

¹²⁹ გამყრელიძე ო., შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ. „აღამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №4, 84.

დასახელებულია ბრალის სახედ (ფორმად).¹³⁰ მას მიაჩნია, რომ გაუფრთხილებლობა ბრალის გამოსატყულებაა. განზრახვისაგან განსხვავებით, რომელიც შეფასების საგანს წარმოადგენს, გაუფრთხილებლობა უკვე ურაცოფითი შეფასებაა, გაკიცხვაა.¹³¹ გამყრელიძე გაუფრთხილებლობას შეზღუდულ შერაცხადობას მიაკუთვნებს და ამასთან, იგი გაუფრთხილებლობას შეცდომის ნაირსახეობადაც მიიჩნევს, რა დროსაც იგი ეყრდნობა უგრეხელიძის პოზიციას.¹³² გამყრელიძე ამას შემდეგნაირად ასაბუთებს, კერძოდ, როდესაც მიუტყვებელი შეცდომის შემთხვევაში პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება გაუფრთხილებლობისათვის, ეს იმას ნიშნავს, რომ პირი იმყოფება შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში. ასეთ შემთხვევაში, ადამიანს პასუხისმგებლობა შეზღუდულად დაეკისრება.¹³³

გამყრელიძისეული შეფასება იმის შესახებ, რომ განზრახვისგან განსხვავებით გაუფრთხილებლობა თავისთავად უკვე გაკიცხვაა, მაშასადამე, ბრალია, ჯერ კიდევ, ლისტის შეხედულებებიდან იღებს სათავეს.¹³⁴ რასაკვირველია, გაუფრთხილებლობის ამგვარი შეფასება იმდროინდელ ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ერთგვარ სიახლეს წარმოადგენდა¹³⁵, თუმცა მისი შემდგომი დამუშავება აღარ მომხდარა მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეების გამოსავლენად. თავის მხრივ, ეს აღძრავს იმის სურვილს, რომ გამყრელიძის მოსაზრებები გაუფრთხილებლობის ბუნების და დანაშაულის სისტემაში მისი ადგილის განსაზღვრის შესახებ, არ დარჩეს უყურადღებოდ შემდგომ ნაშრომებში.

მე-20 საუკუნის ბოლოს და 21-ე საუკუნის დასაწყისში ახალი თაობის სისხლის სამართლის მეცნიერთა პლეადა ფინალური სისტემის მიმართ გარკვეულ სოლიდარობას გამოხატავს, რომელიც განპირობებულია იმ გადადგმული ნაბიჯებით, რაც მოცემულმა სწავლებამ დანაშაულის სისტემაში გაუფრთხილებლობის ადგილის განსაზღვრის თვალსაზრისით დაიმსახურა. ამ მხრივ, ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერებაში შეიძლება დასახელდეს მ. ტურავა, რომელიც მხარს უჭერს **ნეოკლასიკური და ფინალური მოძღვრებების** თანამედროვე სინთეზის (**ნეოფინალიზმის**) განვითარებას და აყალიბებს ახალ სისტემას, რომელშიც დანაშაულის ისეთი ელემენტი, როგორც არის გაუფრთხილებლობა (განზრახვა), ორმაგი ფუნქციითაა წარმოდგენილი, კერძოდ, ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე ობიექტური გაუფრთხილებლობის, ხოლო ბრალის ეტაპზე ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის სახით. ამასთან, გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობის დროს აღიარებულია ქმედების სუბიექტური შე-

¹³⁰ Turawa M., Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien, Berlin, 1997, 215.

¹³¹ გამყრელიძე ო., შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №4, 88.

¹³² Угрехелидзе М., Проблема неосторожной вины в уголовном праве, 1976, 126-129.

¹³³ გამყრელიძე ო., შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №3, 76.

¹³⁴ იხ. მე-13 სქოლიო.

¹³⁵ გაუფრთხილებლობითი ბრალის ამგვარ შეფასებას თინათინ წერეთელიც ახდენდა. იხ. წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ.: „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 36.

მადგენლობა, ხოლო გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობისას მხოლოდ ქმედების ობიექტური შეამდგენლობა დასაბუთებული¹³⁶.

ვინაიდან ახალი სისტემის მიხედვით, გაუფრთხილებლობის დოგმატურ-სისტემური ანალიზი სცდება მოცემული სტატიის ფარგლებს, ამიტომ შემდგომ ნაშრომებში მოხდება ამ სისტემის დანვრის დანალიზი.

5. დასკვნა

გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის განვითარების ისტორიულმა კვლევამ აჩვენა, რომ დოგმატური და სისტემური თვალსაზრისით, გაუფრთხილებლობა კლასიკურ, ნეოკლასიკურ და ფინალურ სისტემებში განსხვავებულად არის წარმოდგენილი. ეს განპირობებულია გაუფრთხილებლობის სპეციფიკური ბუნებით, რის გამოც იგი ძალიან განსხვავდება განზრახვისაგან. ამიტომ სისხლის სამართლის მეცნიერები ცდილობდნენ შეექმნათ ისეთი მოქნილი სისტემა, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა ბრალის ერთიანი ცნების ჩამოყალიბება, როგორც განზრახვის, ასევე გაუფრთხილებლობისათვის. თუმცა კლასიკურ და ნეოკლასიკურ სისტემებში აღმოცენებული ბრალის ფსიქოლოგიური და ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორიების ფარგლებში ეს ვერ მოხერხდა, რამაც აიძულა მეცნიერება ბრალი გაეთავისუფლებინა ფსიქოლოგიური მომენტებისაგან. სწორედ ამიტომ ფინალური სისტემა დაეფუძნა ბრალის წმინდა ნორმატიულ გაგებას. ეს იყო შორს გადადგმული ნაბიჯი ბრალის ტრადიციული გაგებიდან თანამედროვე გაგებისკენ, სადაც გაუფრთხილებლობა უკვე აღარ მიიჩნევა ბრალის ფორმად (სახედ), არამედ მან ქმედების შემადგენლობაში დაიმკვიდრა ადგილი. ამან კი, თავის მხრივ, გზა გაუხსნა ახალი სისტემის ჩამოყალიბებას, სადაც გაუფრთხილებლობა ორმაგი ფუნქციით აღიჭურვა ქმედების შემადგენლობის და ბრალის ეტაპზე. ამის გამო, სისხლის სამართლის მეცნიერებაში აღარ დამდგარა გაუფრთხილებლობითი დანაშაულისთვის განზრახი დანაშაულისაგან განცალკევებული და განსხვავებული დამოუკიდებელი სისტემის შექმნის საჭიროება.

ბიბლიოგრაფია

1. *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989, 124.
2. *გამყრელიძე ო.*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის, 1998, 252.
3. *გამყრელიძე ო.*, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №3, 76.
4. *გამყრელიძე ო.*, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2002, №4, 79, 83, 84, 88.

---

¹³⁶ *ტურავა მ.*, სისხლის სამართლი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 6-7, 10.

5. ვარეშვილი ალ., დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, 19, 49, 50, 105, 108, 112, 119, 120, 121, 132, 133, 134, 150, 155, 157, 158, 180, 192, 196, 252-253, 257-260.
6. კუტალია ლ-გ., ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი, ტომი I, 2000, 9, 133, 232, 319, 505, 506, 676, 695, 696, 699.
7. ნაჭყებია გ., ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001, 201, 202, 213, 254, 255, 299, 305, 307.
8. ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2015, 330, 331, 340.
9. სურგულაძე ლ., სისხლის სამართალი, დანაშაული, 1997, 55, 178, 183, 186, 200.
10. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 6-7, 10.
11. ტურავა მ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, მე-9 გამოცემა, 2013, 209.
12. ტურავა მ., გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემა (ცალკეული ელემენტების ახლე-ბურად განმარტებისათვის ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით), ოთარ გამყრელიძე 80 საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, თბ., 2016, 204.
13. უგრეხელიძე მ., დაუდევრობის დროს მორალური ბრალის დასაბუთებისათვის, ჟურნ. „საბ-ჭოთა სამართალი“, 1975, №1, 8, 12.
14. უგრეხელიძე მ., ბრალი საფრთხის დელიქტებში, 1982, 7, 8.
15. შავგულიძე თ., ბრალის მესამე ფორმა სისხლის სამართალში, იურიდიული ძიებანი მეცნიე-რული წერილების კრებული, მიძღვნილი თინათინ წერეთლის 70 წლისთავისადმი, 1977, 79-80.
16. წერეთელი თ., ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 25. 31, 32, 34, 36.
17. წერეთელი თ., ტყეშელიაძე გ., მოძღვრება დანაშაულზე, თბ., 1969, 60.
18. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი I, თბ., 2007, 46.
19. Amelung K., Rechtsgüterschutz und Schutz der Gesellschaft, 1972, 32.
20. Achenbach H., Historische und dogmatische Grundlagen der strafrechtssystematischen Schuldlehre, 1974, 32, 35, 40, 41-43, 45, 47, 57, 70, 71-73, 85-86, 88-90, 91, 94, 103, 104, 113, 114-115, 116, 120, 163, 164, 165, 166, 168.
21. Baumann J., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1985, 364, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 429.
22. Beling E., Unschuld, Schuld und Schuldstufen, 1910, 30.
23. Dohna zu G., Der Aufbau der Verbrechenslehre, (1936-1950).
24. Frank R., Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich, Auflage 18, 1931, 194.
25. Hippel R., Deutsches Strafrecht, Band II, 1930, 361.
26. Hsu H., Zurechnungsgrundlage und Strafbarkeitsgrenze der Fahrlässigkeitsdelikte in der modernen Industriegesellschaft, 2009, 110.
27. Jakobs G., Studien zum fahrlässigen Erfolgsdelikt, 1972, 70.
28. Jakobs G., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Part 2, 1991, 470, 471, 473, 474.
29. Jescheck H-H., Strafrecht im Dienste der Gemeinschaft, Ausgewählte Beitragäge, Berlin, 1980, 162, 163, 169, 172.
30. Jescheck H-H., Weigend T., Lehrbuch des Srafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 199, 203, 207, 208, 212, 221, 222.
31. Jescheck H-H., Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Berlin, 1998, 6, 9, 11, 12, 16, 114, 117, 118.

32. *Kawaguchi H.*, „Damit waren die weichen von vornherein falsch gestellt-Anmerkungen zu Welzels Fahrlässigsigkeitslehre“. *Lebendiges und Totes in der Verbrechenslehre Hans Welzels*, 2015, 112, 113, 114.
33. *Leipziger kommentar*, Band I, Auflage 12, 2007, 707.
34. *Liszt F.*, *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, Auflage 22, 1919, 150, 152.
35. *Mezger E.*, *Strafrecht*, Auflage 2, 1932, 359.
36. *Roxin C.*, *Zur Kritik der finalen Handlungslehre*, *ZStW* 1962, 515, 525, 549.
37. *Schmidhäuser E.*, *Willkürlichkeit und Finalität als Unrechtsmerkmal im Strafrechtssystem*, *ZStW*, 1954, 39.
38. *Schmidhäuser E.*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Auflage 2, 1975, 177.
39. *Schmidhäuser E.*, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, Auflage 2, 1984, 224, 225.
40. *Turawa M.*, *Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien*, Berlin, 1997, 64, 67, 214, 215.
41. *Vormbaum T.*, *Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte*, Auflage 3, 2013, 36, 42, 47.
42. *Walter T.*, *Der Kern des Strafrechts*, Tübingen, 2016, 113.
43. *Макашвили В. Г.*, *Вина и сознание противоправности*, 1948.
44. *Макашвили В. Г.*, *Уголовная Ответственность за Неосторожность*, Москва, 1957, 10-13, 90-92.
45. *Угрехელიძე М. Г.*, *К вопросу о психологической природе неосторожности*, *ჟურნ. „მაცნე“*, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1972, №4, 171, 175, 177, 180.
46. *Угрехელიძე М. Г.*, *Социально-этическая природа неосторожной вины*, *ჟურნ. „მაცნე“*, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1973, №1, 140.
47. *Угрехელიძე М. Г.*, *Проблема неосторожной вины в уголовном праве*, 1976, 37-38, 40, 65-66, 126-129.
48. *Церетели Т. В.*, *К вопросу о понятии вины*, *ჟურნ. „Вестник“*, 1960 №1, 129.
49. *Церетели Т. В., Макашвили В.Г.*, *Понятие вины в уголовном праве*, *ჟურნ. „მაცნე“* ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1986 №2, 79, 84-85.
50. BGHZ 24 (*Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen*), 21.
51. BGHSt 2 (*Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen*), 194, 196-197.